

Bilaga 12:5 till kommunstyrelsens protokoll den 4 juni 2003, § 9

PM 2003 RIV (Dnr 323-439/2003)

Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid 12 juni 2003

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från Utbildningsdepartementet överlämnas och återopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet *Åtta vägar till kunskap. En ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:106) till Stockholms stad. Sammanfattning redovisas i *bilaga*.

En parlamentariskt tillsatt kommitté har lagt förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans program. Kommittén har utifrån en analys av samhället och arbetsmarknaden samt behovet av en breddad rekrytering till högskolan övervägt hur den framtida gymnasieskolan bör se ut.

I betänkandet föreslås införande av en ny gymnasieskola med åtta sektorer istället för dagens program.

Remisser

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden. Synpunkter har även inkommit från Elevorganisationen SVEA, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Utbildningsnämnden tillstyrker en gymnasieskola med färre ingångar men är kritisk till vissa delar.

Elevorganisationen SVEA är i stort sett positiv till idéerna, men undrar om det verkligen är så stora och bra förändringar att det motiverar ett helt nytt system, eller om det räcker med att göra mindre justeringar.

Lärarförbundet anser att det är bra att antalet program minskas till åtta sektorer, att alla sektorer förbereder till både högskolestudier och förvärvsarbete samt att elevernas möjligheter till individuella val breddas. De anser dock att förslaget i vissa stycken är både otydligt och emellanåt motsägelsefullt.

Lärarnas Riksförbund anser inte att reformen är motiverad utan menar att de problem som finns i dagens gymnasieskola kan lösas genom åtgärder inom nuvarande organisation.

Mina synpunkter

Gymnasiekommittén har föreslagit att gymnasieskolan skall bestå av åtta sektorer med olika inriktningar. Jag tycker inte riktigt att sektorsindelningen är helt lyckad då man misslyckats med att få en bra blandning mellan yrkesinriktade och teoretiska program. Flera sektorer har en klar teoretisk eller praktisk ingång. Det finns också en stor risk att sektorerna kommer bli pojk- eller flickdominerade. Jag anser att en översyn av sektorerna måste göras för att bättre komma till rätta med dessa aspekter.

Kommittén föreslår att valen i gymnasieskolan skall ske successivt. Idag väljer eleverna inför gymnasiet med en garanti om att få läsa programmet i tre år och med det nya systemet blir de bara garanterade det första året. Eleverna blir alltså inte garanterade plats på den specialisering som de tänkt sig utan vet först efter det första året om de får plats eller inte. Detta tror jag kan bli komplicerat för flera elever och jag föreslår därför att eleverna på något sett skall få en platsgaranti på den specialisering de tänkt sig. I Stockholm kan det successiva valet medföra att eleverna tvingas byta skola både en och kanske två gånger under sin gymnasietid. Detta tror jag inte vore bra för elevernas sociala tillhörighet som är mycket betydelsefull för många under tonårstiden.

Kommittén föreslår även att det skall vara likvärdig konkurrens mellan elever från alla kommuner till alla inriktningar och fördjupningar. Detta är jag mycket tveksam till då det för många elever kan innebära att de inte får plats i sin hemkommun på grund av att elever från andra kommuner får platserna.

Ytterligare ett frågetecken inom valet av inriktningar och fördjupningar är hur urvalet skall gå till. Som jag sade ovan anser jag att eleverna ska få en utbildningsgaranti. Intagningssystemet till gymnasieskolan i Stockholms stad, måste tillgodose många olika faktorer. Elever över stadsdelsgränserna, med olika hemmiljöer och ekonomiska förutsättningar etc. måste mötas. Ett system som sorterar och slår ut elever med sämre socioekonomiska förutsättningar försvårar integrationen mellan elever.

Det första året skall alla i en sektor läsa gemensamt. För elever som är skoltrötta efter grundskolan och som behöver något nytt, inte en fortsättning på grundskolan, kan ett allmänt första år leda till avhopp från utbildningen. För elever som tänker sig en yrkesinriktad utbildning kan det innebära att de läser ett teoretiskt år, istället för att variera teoretiska och praktiska ämnen under hela utbildningen. Att integrera kärnämnen i karaktärsämnen på framför allt yrkesinriktade program tror jag är en nyckel till bra resultat i gymnasieskolan. Detta arbete bör intensifieras och kursplanerna för den nya gymnasieskolan bör utformas så att arbetssättet uppmuntras.

Kommittén föreslår att den garanterade undervisningstiden skall vara lika för alla elever. Jag tycker att garanterad undervisningstid är ett stelbent system och hör inte hemma i en mål- och resultatstyrd skola. Eftersom lika chans kräver olika resurser måste en del elever få mer resurser än andra.

Det individuella programmet försvinner och elever som inte har behörighet till gymnasieskolan erhåller preliminär behörighet. En stor del av Stockholms IV-elever går idag i programinriktade individuella program. Kommittén säger att hur studiegången organiseras skall utgå från elevens förutsättningar och behov. Detta innebär att elever som har behov av att läsa i en mindre grupp får möjlighet att göra det inom sitt ordinarie program. Detta tror jag är positivt för dessa elever som på ett bra sätt integreras med övriga elever. Jag tror dock att möjligheten att organisera preparandkurser måste finnas kvar.

Tidsplanen för att genomföra gymnasiekommitténs förslag anser jag är för snäv. Efter att Skolverket är klar med kursplanerna återstår bara ett halvår till fortbildning och

genomförande av den nya gymnasieskolan. För att eleverna skall garanteras en kvalitativt bra gymnasieskola från första dagen tror jag att genomförandet bör ske senare, alternativt att kursplanerna bli klara tidigare. För genomförandet föreslår kommittén att 500 miljoner anvisas, vilket är samma summa som regeringen föreslog för genomförandet av programgymnasiet 1993. Eftersom kommittén säger att det fanns brister i genomförandet av programgymnasiet som delvis berodde på knappa resurser, så finns det en uppenbar risk för att det krävs mer pengar för att genomföra gymnasiekommitténs förslag.

Gymnasiekommittén föreslår att alla elever skall ha en del av sin utbildning arbetsplatsförlagd under det inledande sektorsblocket. Jag tror dock att arbetsplatsförlagd utbildning behövs under hela utbildningstiden, inte bara första året. Elever som väljer en yrkesförberedande inriktning skall liksom i dagens gymnasieskola, få minst 15 veckor APU. Det är bra, men jag tycker att det är viktigt att även de som väljer mer teoretiska inriktningar skall få del av detta.

Eleverna skall få rätt till att komma in på en sektor i en annan kommun, även om utbildningen finns i hemkommunen. Hemkommunerna skall till anordnarkommunen betala det belopp som motsvarar hemkommunens kostnader, inte anordnarkommunens kostnader. Anordnarkommunerna får alltså inte rätt till att ta ut den kostnad som kommunen har för utbildningen av elever från andra kommuner. Jag anser att det naturliga istället är att anordnarkommunen får tackning för sina kostnader.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från utbildningsdepartementet överlämnas och återopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 14 maj 2003

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. delvis bifalla föredragande borgarråds förslag till beslut
2. som svar på remiss från utbildningsdepartementet överlämna och återopa följande.

Gymnasiekommittén skulle lösa gymnasiets kris, men dess förslag kommer att förvärpa den. De elever som är i störst behov av hjälp sviks än en gång genom att kommittén väljer att blunda för de verkliga problemen. De redan höga avhoppssiffrorna riskerar att bli ännu högre.

Trots några små steg mot att stärka elevernas inflytande över sin utbildning finns det ett antal punkter som kommer att minska elevernas valfrihet eller på annat sätt vara till nackdel för dem. Det finns också en tydlig tendens i förslagen mot mer centralisering, likriktning och reglering av gymnasiet. Detta vare sig höjer kvaliteten på utbildningen eller stärker elevernas rätt. Däremot minskar skolornas möjligheter att anpassa utbildningen efter varje elevs förutsättningar och önskemål och fråntar den lokala nivån ansvar och beslutsbefogenheter.

I praktiken föreslår man även att behörighetskraven till gymnasiet avskaffas. Detta är särskilt olyckligt då det sänker kvaliteten och sänder signaler till grundskoleeleverna att man inte behöver

anstränga sig. Inga elever tjänar på förslaget, vare sig de duktiga och studiemotiverade eller de som inte har tillräckliga kunskaper med sig från grundskolan. Tvärtom leder kommitténs förslag till att de elever som har störst svårigheter ska läsa mest - dels komplettera grundskolebetygen och dels följa en vanlig sektor.

Ett särskilt stort problem är att kommitténs betänkande angriper symptom snarare än orsaker. Grundproblemet är att många elever lämnar grundskolan utan tillräckliga kunskaper. För att komma tillrätta med detta är det avgörande att åtgärder sätts in redan tidigt i grundskolan. Det bör t ex handla om att göra utvärderingar av elevernas kunskapsinhämtande tidigare och mer heltäckande, att elever och föräldrar måste få tydligare återkoppling av resultat och prestationer redan från skolstart (skriftlig information och betyg) samt om att skolorna måste bli friare att organisera undervisningen efter elevernas skiftande behov och förutsättningar.

Elever som inte har med sig tillräckliga kunskaper från grundskolan måste i stället ges mer individualiserat stöd, så att de får realistiska förutsättningar att klara en gymnasial utbildning. Därtill bör fler yrkes- och lärlingsutbildningar införas för att ge ett bra alternativ till de elever som inte vill eller orkar läsa teoretiska ämnen på gymnasiet.

I betänkandet ges även den generella utbildningen ökat utrymme på specialiseringens bekostnad. Generella kompetenser behövs förvisso, men ett helt års gemensamma generella studier riskerar att leda till att gymnasiet kommer att uppfattas som en förlängning av högstadiet. Det blir för lite nytt, för litet utrymme att ägna sig åt det man vill och för mycket ”smörgåsbord” där man får prova på de olika inriktningar som ryms inom den valda sektorn. En risk är också att det blir för teoretiskt första år och att utbildningen i yrkesämnena minskar. En följd av detta kan bli bristande motivation och intresse för studierna.

De föreslagna sektorerna rymmer mycket stor spännvidd på inriktningar och fördjupningar. I exempelvis servicesektorn ryms så olika yrkesinriktningar som godstransporter, bageri och hantverk. Eleverna måste kunna välja inriktning och fördjupning när de väljer sektor och även få besked om de kommer in på dessa. Detta är nödvändigt också för att eleverna ska kunna bilda sig en samlad uppfattning om hur deras kommande skolgång ska se ut när de väljer. En situation där eleverna köper grisen i säcken och inte vet vilken utbildning de får när de börjar, skapar inget annat än frustration, besvikelse och upplevelse av maktlöshet. De ”successiva val” som är en utgångspunkt för förslaget kan uppenbart leda till ”successiva urval”, årliga processer där elever måste söka och tas in på - eller slås ut från - utbildningar. Det kan, som borgarrådet också påpekar, leda till att Stockholms elever tvingas byta skola varje år.

Betygen ska vara ett mått på de kunskaper eleverna har förvärvat. Om eleverna fördjupar sina kunskaper bör de självklart kunna få ett högre betyg. Dagens förbud mot att höja sina betyg under gymnasietidens gång leder till att eleverna känner att de måste prestera på topp i varenda kurs och till omfattande studier inom Komvux i kurser som eleverna redan har betyg i. Förbudet mot att höja betygen under gymnasietiden saknar motiv och bör omedelbart tas bort.

Den kanske oftast förekommande kritiken mot dagens betygssystem är att antalet betygssteg är för få. Fler betygssteg behövs, det ger utrymme för en mer rättvisande betygssättning som elever och lärare har förtroende för.

Vi välkomnar självklart nära kontakter mellan utbildning och arbetsliv, men vänder oss emot förslaget om att tvinga alla elever att ha en viss tid av sin utbildning förlagd till arbetsplatser. Med tanke på svårigheterna att redan idag att få fram bra APU-platser är risken påtaglig att kvalitetsnivån kommer att sjunka avsevärt.

I dag är det möjligt att lägga ut yrkesämnena på entreprenad, men däremot inte kärnämnena. Vi ser inget skäl till detta förbud. Kommunerna ska ha det fulla ansvaret för utbildningen och dess kvalitet och måste därför också kunna lägga ut såväl hela eller delar av utbildningen på entreprenad.

Avslutningsvis anser vi att staten bör överta finansieringen av skolan fullt ut. Skolan är en nationell angelägenhet som styrs av nationella mål och en hel del nationella regleringar. För att garantera nationell likvärdighet, men också undanröja svårigheter med betalning mellan kommuner och till friskolor, bör staten överta finansieringsansvaret. En nationell skolpeng skulle ge eleverna full valfrihet att välja skola i hela landet och samtidigt göra skolorna mer fria och självständiga jämfört med i dag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Margareta Olofsson* (v) enligt följande.

Vänsterpartiet instämmer i de synpunkter som lämnats i föredragande borgarrådets PM och förslag till remissvar, men vill därutöver beröra ytterligare några av förslagen som framförs av gymnasiekommittén.

Antalet sektorer

Vi anser att man bör ytterligare minska antalet sektorer. De föreslagna två tekniska sektorerna och byggsektorn bör på sikt bilda en gemensam teknisk sektor. Det skulle ge bättre förutsättningar att motverka den sneda könsfördelning som råder inom tekniska utbildningar och yrken. Eftersom byggbranschen är konjunktorkänslig så skulle en bredare teknisk utbildning också kunna underlätta för byggarbetare att hitta nya arbeten när byggkonjunkturen vänder uppåt. Servicesektorn och sektorn för ekonomi och samhälle bör också på sikt föras samman till en sektor.

Betyg

Gymnasiekommitténs uppgift är att komma till rätta med fragmentiseringen och trivialiseringen i dagens gymnasieskola till förmån för en undervisning som ger eleverna förståelse för sammanhang, förmåga att kommunicera och lösa problem samt social och etisk kompetens. Eleverna måste ges möjlighet att se och uppleva ett djup och en kontinuitet i undervisningen, vilket underlättas om man sätter betyg på betydligt större enheter än i dag och frångår från principen med kursbetyg. Ett renodlat ämnesbetygssystem bör övervägas i samband med den kommande kursplanöversynen. Vi menar därutöver att de graderade betygen utgör ett hinder för skolans pedagogiska och demokratiska utveckling. Vi anser att betygen har en styrande effekt på undervisningen och därmed en negativ påverkan på elevernas inläring.

Examen

Vi motsätter oss att en gymnasieexamen, som är kopplad till speciella kunskapskrav som skiljer sig från i dag gällande krav för slutbetyg från gymnasieskolan, införs.

Närhetsprincipen

I kommuner med många gymnasieskolor blir söktrycket till vissa populära skolor ofta så högt att ett urvalsförfarande måste tillgripas. Det i Stockholms stad tillämpade urvalssystemet (betygsintagning) till gymnasieskola har lett till en kraftig uppdelning av eleverna beroende på social tillhörighet. För att undvika en sådan uppdelning och motverka att vissa skolor dräneras på motiverade elever bör den s.k. närhetsprincipen gälla även vid skolplacering inom en kommun eller ett samverkansområde som har fler gymnasieskolor. Principen bör även omfatta de enskilda skolorna.

Enskilda skolor

Vi anser att enskilda skolor inte skall särbehandlas, utan att de i princip skall jämföras med offentliga skolor och omfattas av samma regler. Därför motsätter vi oss förslaget om att enskilda skolor generellt kommer att förbli riksrekryterande utan särskild prövning. Möjligheterna för offentliga skolor att bli riksrekryterande begränsas däremot i förhållande till nuläget. Detta ger de enskilda skolorna fortsatta konkurrensfördelar, som kommittén enligt direktiven haft till uppgift att utjämna. De enskilda skolorna bidrar till ökad segregering, vilket kommer att få allvarliga konsekvenser på sikt. De enskilda skolorna bör inlemmas i det kommunala planeringsunderlaget och ingå i samverkansavtalen på samma sätt som de offentliga skolorna.

Naturkunskap

En ökad miljömedvetenhet förutsätter ökade kunskaper i naturkunskap. Vi menar därför att kärnämnet naturkunskap borde omfatta 100 poäng i stället för de föreslagna 50 poäng, om man menar allvar med att "ett naturvetenskapligt perspektiv skall genomsyra undervisningen i sektorsblocket". Därmed utökas kärnämnenas totala omfång till 850 poäng.

Historia, samhällskunskap och religionskunskap

Vi ser stora fördelar med förslaget om att integrera historia, samhällskunskap och religionskunskap till ett stort, gemensamt kärnämne om 200 poäng.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Viviann Gunnarsson* (mp) enligt följande.

Den första fråga man måste ställa sig är om en så omfattande reform som nu föreslås är motiverad? Angriper man med förslaget symptom istället för orsak? Dagens gymnasieskola har en rad problem. Ett av de viktigaste att se och försöka åtgärda är den skoltrötthet som många elever idag upplever. Denna skoltrötthet leder självklart till bristande motivation. Här är skolans traditionella arbetssätt bidragande. En slutsats man måste dra av detta är att det är nödvändigt att erbjuda renodlade praktiska/yrkesinriktade program/sektorer. Välviljan att ge alla högskolebehörighet riskerar att ge motsatt effekt. Ingenting hindrar att man först skaffar sig en yrkesutbildning och dessutom trivs och mår bra under de år detta pågår och senare i livet, om studiemotivationen för teoretiska studier infinner sig ägnar sig åt detta. De som väljer en yrkesinriktning riskerar annars att få slita hårt för att få både högskolebehörighet och yrkeskompetens samtidigt. Rätten och möjligheten att erhålla högskolebehörighet måste kunna tillgodoses genom vuxenstudier i olika skeden i livet.

Förslaget bygger på ett i grunden felaktigt system med graderade betyg och med kursbetyg. När man nu reformerar gymnasiet borde man ta tillfället att också se över detta betygssystem som skapar stress. Vi förordar ett betygssystem med enbart godkänd och icke godkänd för gymnasieskolan.

Gymnasieskolan upplevs redan idag av många elever som stressig. Upplägget där eleven inte är garanterad plats år från år kan riskera att leda till ytterligare stress, vilket har framförts från elevhåll.

Från elevorganisationerna framhålls också vikten av en kontinuerlig god studie- och yrkesvägledning.

Garanterad undervisningstid kan synas vara ett föråldrat sätt att målstyra en skola. Det naturliga borde vara att elever erbjuds olika undervisningstid utifrån eget intresse och utifrån olika, individuella behov av lärarledd undervisning eller handledning. Eleverna ska inte som idag vara tvungna att sitta av ett visst antal timmar i ett ämne när de kanske har behov av att lägga ner mera tid på ett annat ämne. Det är skolans uppgift att se till att alla elever får den undervisningstid de behöver för att uppnå målen. En sådan flexibilitet finns inte idag i gymnasieskolan. Utan dessa förutsättningar blir det inte helt enkelt att ta ställning i frågan om garanterad undervisningstid är ett sätt att garantera alla elever lärarledd undervisning eller om den istället hindrar skolans utveckling.

ÄRENDET

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet *Atta vägar till kunskap. En ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:106) till Stockholms stad. Sammanfattning redovisas i bilaga.

REMISSER

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden. Synpunkter har även inkommit från Elevorganisationen SVEA, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Utbildningsnämnden beslöt den 24 april 2003 att överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen *Atta vägar till kunskap. En ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:106).

Reservation anfördes av *Jan Björklund m fl* (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot utbildningsnämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. att därutöver anförä:

Folkpartiet delar i överlag förvaltningens kritik mot Gymnasiekommitténs slutbetänkande. Vi skulle därutöver vilja ytterligare understryka vår kritik mot tre av gymnasiekommitténs huvudförslag.

Sjutton program ersätts av åtta sektorer

Redan i dag är det ett stort problem att elever med olika inriktning tvingas läsa för många liknande kurser. Med de nya sektorerna skulle antalet gemensamma kurser öka, så att åtminstone 1200 poäng av 2500 blev gemensamma för studerande med teoretisk och praktisk inriktning. Folkpartiet vill gå i motsatt riktning. Det behövs både yrkesförberedande och renodlat studieförberedande utbildningar och det behövs lärlingsutbildning för de mera praktiskt inriktade. Målet att alla ska bli högskolebehöriga är orealistiskt och i stället borde alternativa kärnämneskurser införas.

Fri intagning oavsett förkunskaper på alla sektorer

Avskaffandet av förkunskapskraven är ett fantastiskt exempel på nyspråk. Kommittén säger nu att förkunskapskraven ska vara kvar, men att kraven inte ska hindra någon från att börja där hon eller han vill. Eleven ska bli, som det heter, preliminärt antagen. Med andra ord ska man fortsätta repetera grundskolan i gymnasieskolan. Folkpartiets inställning är att det individuella programmet ska föras över till grundskolan så att stöd kan sättas in tidigt där i stället. Det är både mänskligare och mer ekonomiskt att lära elever läsa och skriva när de är små än när de tonåringar. Många borde också erbjudas ett extra år i grundskolan, gärna i de tidiga årskurserna.

En gymnasieexamen införs för dem som har godkänt på 90 procent av kursernas poäng

Gymnasiekommitténs förslag till gymnasieexamen är misslyckat. Sverige är i stort sett ensamt i Europa om att sakna gymnasieexamen, men det liggande förslaget innebär en urvattnad gemensam examen för alla gymnasieskolans sektorer. Det allmänna kravet på 90 procent godkända poäng innebär att en elev kan få ut sin examen utan godkänt i svenska. Folkpartiet menar att det behövs en studentexamen, en yrkesexamen och en lärlingsexamen så att examen visar vad en genomgången gymnasieutbildning står för. Studentexamen ska ge behörighet för högskolan medan olika yrkesexamina ska kunna variera i fråga om teoretisk nivå.

Reservation anfördes av Yvonne Fernell-Ingelström m fl (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot utbildningsnämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta att

1. överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.
2. Därutöver anföras:

Elevernas inflytande i skolan bör ökas

Vi moderater vill ge eleverna mer makt och inflytande över sin utbildning. Ur det perspektivet är det glädjande att Gymnasiekommittén föreslår att eleverna ska få rätt att välja skola och utbildning fritt i hela landet. Att kommunerna inte längre kan hindra elever från att gå i gymnasiet i en annan kommun om de vill det ökar elevernas inflytande över den egna utbildningen och får i förlängningen den positiva effekten att varje skola måste förtjäna sina elever. Det kommer att stimulera en positiv konkurrens om eleverna som är till gagn för kvaliteten.

Det är också välkommet att systemet med kurser och kursbetyg behålls. Därmed föreslås inga omvälvande strukturförändringar som tar tid och kraft från kvalitetsutvecklingen i skolan. Vi välkomnar även att kommittén ställer sig positiva till idén med en gymnasieexamen även om det förslag som framförs är en aning uddlöst. Vi välkomnar också att kommittén avvisar förslaget om ett nytt ”etikämne” och att man istället lyfter fram historia som viktigt ämne.

Mer centralisering och likriktning

Trots dessa steg i rätt riktning finns det i betänkandet ett antal punkter som kommer att minska elevernas valfrihet eller på annat sätt vara till nackdel för dem. Det finns också en tydlig tendens i förslagen mot mer centralisering, likriktning och reglering av gymnasiet. Detta vare sig höjer kvaliteten på utbildningen eller stärker elevernas rätt. Däremot minskar skolornas möjligheter att anpassa utbildningen efter varje elevs förutsättningar och önskemål och fråntar den lokala nivån ansvar och beslutsbefogenheter.

Avskaffade behörighetskrav gynnar ingen

I praktiken föreslår man även att behörighetskraven till gymnasiet avskaffas. Detta är särskilt olyckligt då det sänker kvaliteten och sänder signaler till grundskoleeleverna att man inte behöver anstränga sig. Inga elever tjänar på förslaget, vare sig de duktiga och studiemotiverade eller de som inte har tillräckliga kunskaper med sig från grundskolan. Behörighetsreglerna tillkom för att garantera en viss nivå på de gymnasiala studierna och för att garantera att eleverna skulle ha tillräckliga förkunskaper för att klara av gymnasiet. Kommitténs förslag innebär att de elever som har störst svårigheter ska läsa mest - dels komplettera grundskolebetygen och dels följa en vanlig sektor.

Symptom snarare än orsaker

Ett särskilt stort problem är att kommitténs betänkande angriper symptom snarare än orsaker. Grundproblemet är att många elever lämnar grundskolan utan tillräckliga kunskaper. För att komma tillrätta med detta är det avgörande att åtgärder sätts in redan tidigt i grundskolan. Det bör t ex handla om att göra utvärderingar av elevernas kunskapsinhämtande tidigare och mer heltäckande, att elever och föräldrar måste få tydligare återkoppling av resultat och prestationer redan från skolstart (skriftlig information och betyg) samt om att skolorna måste bli friare att organisera undervisningen efter elevernas skiftande behov och förutsättningar.

Elever som inte har med sig tillräckliga kunskaper från grundskolan måste i stället ges mer individualiserat stöd, så att de får realistiska förutsättningar att klara en gymnasial utbildning. Formen för detta bör, som idag, vara på ett individuellt program (eller sektor) och inte i första hand på grundskolan. Dagens PRIV fyller en viktig funktion för elever som bedöms kunna följa delar av en gymnasieutbildning och bör kunna läggas till grund för en vidareutveckling av undervisningen.

Minskad specialisering kan leda till mindre motiverade elever

I betänkandet ges även den generella utbildningen ökat utrymme på specialiseringens bekostnad. Generella kompetenser behövs förvisso, men ett helt års gemensamma generella studier riskerar att leda till att gymnasiet kommer att uppfattas som en förlängning av högstadiet. Det blir för lite nytt, för litet utrymme att ägna sig åt det man vill och för mycket ”smörgåsbord” där man får prova på de olika inriktningar som ryms inom den valda sektorn. En risk är också att det blir för teoretiskt första år och att utbildningen i yrkesämnena minskar. En följd av detta kan bli bristande motivation och intresse för studierna.

Grisen i säcken bör undvikas

De föreslagna sektorerna rymmer mycket stor spännvidd på inriktningar och fördjupningar. I exempelvis servicesektorn ryms så olika yrkesinriktningar som godstransporter, bageri och hantverk. Eleverna måste kunna välja inriktning och fördjupning när de väljer sektor och även få besked om de kommer in på dessa. Detta är nödvändigt också för att eleverna ska kunna bilda sig en samlad uppfattning om hur deras kommande skolgång ska se ut när de väljer. En situation där eleverna köper grisen i säcken och inte vet vilken utbildning de får när de börjar, skapar inget annat än frustration, besvikelse och upplevelse av maktlöshet.

Elever riskerar att få byta skola varje år

De ”successiva val” som är en utgångspunkt för förslaget kan uppenbart leda till ”successiva urval”, årliga processer där elever måste söka och tas in på – eller slås ut från – utbildningar. För att kunna komma in på den inriktning/fördjupning man vill kan eleverna tvingas byta skola varje år, vilket sannolikt upplevs som en klar nackdel av eleverna. Det naturliga är att man slutför sin utbildning på den skola man börjat.

Betyg i fler steg

Betygen ska vara ett mått på de kunskaper eleverna har förvärvat. Om eleverna fördjupar sina kunskaper bör de självklart kunna få ett högre betyg. Dagens förbud mot att höja sina betyg under gymnasietidens gång leder till att eleverna känner att de måste prestera på topp i varenda kurs och till omfattande studier inom komvux i kurser som eleverna redan har betyg i. Förbudet mot att höja betygen under gymnasietiden saknar motiv och bör omedelbart tas bort.

Den kanske oftast förekommande kritiken mot dagens betygssystem är att antalet betygssteg är för få. Fler betygssteg behövs, det ger utrymme för en mer rättvisande betygssättning som elever och lärare har förtroende för. Från moderat sida anser vi att antalet betygssteg snarast bör utökas och att det bör genomföras senast i samband med övriga förändringar i gymnasiet.

Utnyttja näringslivet – men låt eleverna bestämma över APU

Att nära kontakter mellan utbildning och arbetsliv skapar goda förutsättningar för en modern och kvalitativ utbildning är självklart. Det är dock inte tillräckligt för att tvinga alla elever att ha en viss tid av sin utbildning förlagd till arbetsplatser, en ”tvångs-APU”. Dels bör eleverna kunna välja det själv, dels ska skolorna fördubbla antalet APU-platser och dessutom se till att kvaliteten höjs jämfört med i dagsläget. Med tanke på svårigheterna att redan idag att få fram bra APU-platser är risken påtaglig att kvalitetsnivån kommer att sjunka avsevärt.

Idag är det möjligt att lägga ut yrkesämnena på entreprenad, men däremot inte kärnämnena. Som vi ser det finns det inget skäl till detta förbud. Inom vuxenutbildningen finns mycket goda erfarenheter av utbildningar på entreprenad och där är även kärnämnena ingår. Kommunerna ska ha det fulla ansvaret för utbildningen och dess kvalitet och måste därför också kunna lägga ut såväl hela eller delar av utbildningen på entreprenad.

Kommunerna måste kompenseras för kostnaderna

I vanlig ordning förefaller principen ”staten bestämmer – kommunerna betalar” gälla även för detta betänkande. De ökade kostnaderna för kommunerna som förslaget medför måste självklart kompenseras fullt ut.

Nationell skolpeng för likvärdighet och valfrihet

Avslutningsvis anser vi att staten bör överta finansieringen av skolan fullt ut. Skolan är en nationell angelägenhet som styrs av nationella mål och en hel del nationella regleringar. För att garantera nationell likvärdighet, men också undanröja svårigheter med betalning mellan kommuner och till friskolor bör staten överta finansieringsansvaret. En nationell skolpeng skulle ge eleverna full valfrihet att välja skola i hela landet och samtidigt göra skolorna mer fria och självständiga jämfört med idag.”

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 juni 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till utbildningsnämnden remitterat gymnasiekommitténs slutbetänkande ”Åtta vägar till kunskap” (SOU 2002:120). Kommittén föreslår en gymnasieskola med 8 sektorer istället för nuvarande 17 nationella program. Förvaltningen tillstyrker en gymnasieskola med färre ingångar men är på flera punkter kritisk mot kommitténs förslag. Den huvudsakliga invändningen är att innehållet i sektorerna ej främjar ett successivt val inom sektorn. Sektorerna kan fortfarande visas vara huvudsakligen antingen studie- eller yrkesförberedande. En del sektorer kommer att rekrytera en majoritet pojkar, andra en majoritet flickor. Det finns flera tekniska sektorer istället för en och naturvetenskap och teknik skiljs åt. Förvaltningen tror att det successiva valet snarare kommer att stå mellan naturvetenskap och teknik än mellan naturvetenskap/teknik och andra studieinriktningar. Färre sektorer med ett bredare urval inom samma intresseområde, teoretiskt eller praktiskt, skulle gynna elevernas möjlighet att finna sin utbildning. Förslaget om ett inom hela sektorn sammanhållet första år och möjlighet till inriktning först år två avstyrker förvaltningen och förordar istället möjlighet till någon form av inriktning redan till andra terminen under år ett med motiveringen att det första året annars blir för allmänt och att eleverna kommer att tappa intresset om de inte får påbörja sin valda utbildning tidigt. Förvaltningen ser organisatoriska problem med förslaget om val av inriktning till år två under år ett och val av fördjupning till år tre under år två. Bilden kompliceras ytterligare genom förslaget om att elever från andra kommuner vid bägge tillfällena under vissa förutsättningar kan konkurrera om platserna. Vi ser framför oss att många av eleverna måste byta skola mellan år 1 och två och kanske även mellan år 2 och år 3. Förvaltningen anser att principen om att alla kurser skall omfatta minst 100 poäng även borde omfatta kärnämnen och avstyrker därför förslaget om kärnämneskurser om 50 poäng. Förvaltningen tillstyrker förslaget att endast nationella kurser skall förekomma. Förvaltningen tillstyrker huvudsakligen även kommitténs olika förslag rörande gymnasieskolans arbetslivsanknytning. Förvaltningen tillstyrker även förslagen om preliminär behörighet, avskaffandet av det individuella programmet och ett ökat uppföljningsansvar för kommunerna. Förvaltningen befarar dock att den preliminära behörigheten kan medföra att incitamenten till att uppnå full behörighet i grundskolan försvagas. Fullgjorda A-kurser i gymnasiet skall ge behörighet en elev skall inte behöva läsa grundskolekursen parallellt om han bedöms klara A-kursen med stöd. Förslaget om en garanterad undervisningstid om 2 300 timmar för varje enskild elev anser förvaltningen stå i strid med en mål- och resultatstyrd skola. Avsteg skall kunna göras i den individuella studieplanen samråd med elev och föräldrar om upplägget av elevens studier förbättras pedagogiskt. Rätten för alla elever att utöver den garanterade tiden inom gymnasieskolan läsa in en särskild behörighet anser förvaltningen, till skillnad från kommittén, inte vara kostnadsneutral. Förvaltningen ser även en skevhet i de mycket goda möjligheter elever som avser studera vidare på högskola erbjuds jämför med de begränsade möjligheter yrkesinriktade elever erbjuds, både inom gymnasieskolan och efter den i form av eftergymnasial yrkesutbildning. Förvaltningen anser att tidsplanen för genomförandet av sektorsgymnasiet enligt kommitténs förslag är för snävt tilltagen och att de föreslagna genomföranderesurserna är otillräckliga. Förvaltningen menar också att kommittén underskattar driftkostnaderna för det nya sektorsgymnasiet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom gymnasie- och vuxenavdelningen. En referensgrupp bestående av skolledare har bistått avdelningen med synpunkter. Kommitténs förslag har även behandlats i Fokusgruppen, en referensgrupp knuten till förvaltningen bestående av gymnasieelever.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till utbildningsnämnden och SLK remitterat gymnasiekommitténs slutbetänkande; ”Åtta vägar till kunskap” (SOU 2002: 120).

Gymnasiekommitténs slutbetänkande är omfattande och innehåller många förslag inom ramen för hur en gymnasieskola uppbyggd av sektorer istället för program skall se ut. Förvaltningen har i sitt förslag till remissvar valt att behandla de viktigaste förslagen och där förvaltningen dessutom samtidigt finner anledning att framföra kritiska synpunkter. Så behandlas t ex inte förslagen om gymnasieexamen och Gymnasiearbetet, vilka förslag förvaltningen inte har några kritiska synpunkter på utan tillstyrker.

8 sektorer istället för 17 nationella program

Kommitténs förslag

Kommittén diskuterar i sitt betänkande anledningarna till varför man i den reformerade gymnasieskolan föreslår just 8 ingångar (sektorer). De huvudsakliga skälen till ett minskat antal ingångar och deras innehåll kommittén anför är;

- ? Ett mål är att 50% av eleverna skall gå vidare till fortsatta högre studier efter gymnasieskolan och ett fåtal breda ingångar stimulerar fler elever att välja en mer teoretisk utbildning.
- ? ~~Sektorer~~ Sektorer skall vara karakteristiska för områden inom kommande yrkesliv eller studier, det skall finnas ett ”kitt”, en gemensam nämnare, för sektorn som skall underlätta elevens val till gymnasiet.
- ? Alla sektorer skall innehålla utgångar som leder till antingen yrkesliv eller vidare studier.
- ? En jämn könsfördelning eftersträvas inom varje sektor.
- ? Utformningen skall bidra till en ökad andel studerande inom NT-området.
- ? Nya, Otraditionella kombinationer av naturvetenskap, teknik och humaniora skall prövas.
- ? En ny struktur skall leda till minskad snedrekrytering och minskade avhopp bland elever med invandrarbakgrund.
- ? Studievägarna skall attrahera såväl pojkar som flickor som ungdomar ur skilda sociala miljöer.

Med dessa utgångspunkter föreslår kommittén följande 8 sektorer istället för nuvarande 17 nationella program:

- Servicesektorn, vilken omfattar nuvarande hotell- och restaurangprogram, delar av livsmedelsprogrammet, handels- och administrationsprogram, några inriktningar från hantverksprogrammet och inriktningen transport från fordonsprogrammet. Sektorn förbereder för yrkesverksamhet inom serviceyrken huvudsakligen inom handel, turism, hotell, restaurang, bageri och transport.
- Individ- och samhällssektorn, vilken omfattar nuvarande omvårdnadsprogram, barn- och fritidsprogram, delar av samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen och frisörinriktningen på nuvarande hantverksprogram. Sektorn förbereder både för yrkesverksamhet inom bl.a. vård, omsorg, barn- och ungdomsverksamhet samt för högskoleutbildning inom bl.a. beteendevetenskapligt/naturvetenskapligt/biologiskt område

- Kultur- och kommunikationssektorn, vilken omfattar nuvarande estetiskt program, medieprogram, olika inriktningar från nuvarande hantverksprogram och delar av samhällsvetenskapsprogrammet. Sektorn förbereder för yrkesverksamhet eller vidareutbildning inom det estetiska området, kulturområdet och mediaområdet. Förbereder även för högskoleutbildning inom området klassiska och moderna språk.
- Ekonomi- och samhällssektorn, vilken omfattar nuvarande samhällsvetenskapsprogram och administrationsdelen av handels- och administrationsprogrammet. Sektorn förbereder för både för yrkesverksamhet inom ekonomi och handel och högskoleutbildning inom områdena beteendevetenskap, ekonomi, samhälle och språk.
- Bygg- och fastighetssektorn, vilken omfattar nuvarande byggprogram, delar av energiprogrammet samt delar av samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen. Förbereder huvudsakligen för yrkesverksamhet inom byggområdet men även för högskoleutbildning inom arkitektur och det byggtkniska området.
- Natur- och samhällssektorn, vilken omfattar nuvarande naturvetenskapsprogram och naturbruksprogram. Förbereder för yrkesverksamhet inom naturbruksområdet och högskoleutbildning inom bl a det naturvetenskapliga området.
- Teknik- och produktionssektorn, omfattar nuvarande industriprogram, elprogram, delar av energiprogrammet och en del inriktningar inom hantverksprogrammet. Förbereder för yrkesverksamhet inom områdena installation, produktion, service och underhåll samt en del hantverk.
- Teknik- och designsektorn, omfattar nuvarande teknikprogram. Förbereder för högskoleutbildning inom olika tekniska områden.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningens åsikter avviker från kommitténs på följande punkter:

- ? Den framtida gymnasieskolan bör omfatta färre, bredare ingångar.
- ? Den huvudsakliga invändningen är att innehållet i sektorerna ej främjar ett successivt val inom sektorn
- ? Färre sektorer med ett bredare urval inom samma intresseområde, teoretiskt eller praktiskt, skulle gynnar elevernas möjlighet att finna sin utbildning.
- ? Vi tror att det successiva valet snarare kommer att stå mellan naturvetenskap och teknik än mellan naturvetenskap/teknik och andra studieinriktningar.

Nuvarande programgymnasium med 17 nationella program och ett stort antal specialutformade program bör även enligt förvaltningens uppfattning förändras på ett sådant sätt att antalet ingångar begränsas. Otvivelaktigt uppfyller också kommittén med sitt förslag om åtta sektorer kravet utifrån sitt uppdrag om färre ingångar. Förvaltningen menar dock att kommitténs förslag uppvisar en rad svagheter och oklarheter samt att det delvis inte uppfyller de krav som legat i kommitténs uppdrag. En del av dessa olägenheter skulle kunna undvikas dels genom färre sektorer än åtta, dels genom ett annat sektorsinnehåll. Det gemensamma i sektorerna, dvs det som ligger till grund för det successiva valet är i flera fall otydligt. Möjligheten att välja sektor inom ett intresseområde och sedan under studiernas gång inom sektorn välja antingen studieförberedande eller yrkesförberedande inriktning är inte fullt genomförd.

I och med förslaget om rätten för elever som gått ett huvudsakligen yrkesinriktat alternativ att läsa in en särskild högskolebehörighet finns möjligheten att erhålla både grundläggande och särskild behörighet till högskola inom alla sektorer. Ser man till sektorernas grundstruktur går det dock att identifiera sektorer som huvudsakligen antingen är yrkesförberedande eller studieförberedande. Av de åtta sektorerna har tre ett huvudsakligen yrkesförberedande innehåll (service, bygg- och fastighet samt teknik och produktion), tre har ett huvudsakligen

högskoleförberedande innehåll (ekonomi och samhälle, natur och samhälle samt teknik och design) och två (individ och samhälle samt kultur och kommunikation) har ett mer blandat både yrkes- och högskoleförberedande innehåll. Denna relativt tydliga uppdelning mellan yrkesförberedande och studieförberedande sektorer är visserligen mindre jämfört med nuvarande programgymnasium men enligt förvaltningens mening är det tveksamt om man därmed på ett tillfredsställande sätt närmar sig målet att studievägarna skall attrahera såväl pojkar som flickor ur skilda sociala miljöer eller målet att nya, otraditionella kombinationer av naturvetenskap, teknik och humaniora skall prövas. Vissa av de föreslagna sektorerna uppfyller dessa mål i högre grad. Det gäller främst sektorerna individ- och samhälle och kultur- och kommunikation. Enligt förvaltningens uppfattning skulle ett färre antal sektorer än de föreslagna åtta bidra till att bättre uppfylla nämnda mål.

I de föreslagna sektorerna förekommer dubbleringar och överlappningar av områden och inriktningar. Samma eller mycket snarlika inriktningar förekommer i flera av sektorerna. Exempel på detta är beteendevetenskapligt inriktningsblock i både individ- och samhällssektorn och ekonomi- och samhällssektorn samt naturvetenskapligt inriktningsblock både i individ- och samhällssektorn och natur- och samhällssektorn. Samtidigt splittras en del utbildningar, t ex hantverk över flera sektorer. Denna otydlighet leder i sin tur till att elevernas val av sektor blir svårare. Kommittén har haft en strävan att åstadkomma sektorer som är jämnstora. Bygg- och fastighetssektorn riskerar, skriver man, att bli förhållandevis liten, men den har dock enligt kommittén en stor utvecklingspotential. Man har dock inte velat slå ihop den med någon av de andra tekniska sektorerna på grund av att det är svårt att finna ett gemensamt innehåll beroende på byggsektorns hantverksmässiga ursprung. Förvaltningen har svårt att se att kommitténs argumentation för en särskild bygg- och fastighetssektor bär. Även delar av andra föreslagna sektorer har ett hantverksmässigt ursprung utan att för den skull få egna sektorer. Det tydligaste exemplet är just olika hantverksyrken som ju i kommitténs förslag återfinns uppdelade på fem sektorer. Kommittén har vidare i enlighet med sitt uppdrag haft en strävan att sektorerna skall vara attraktiva för både pojkar och flickor, alla sektorer skall locka lika stor andel av bägge könen. Kommittén skriver att ett par av de föreslagna sektorerna riskerar att inte uppfylla det kriteriet, bl a bygg och fastighetssektorn. Man menar dock att en motverkande faktor är sektorns bredd med inslag av estetik och samhällsplanering i förhållande till nuvarande byggprogram. Förvaltningen kan inte se annat än att sektorernas konstruktion medför en fortsatt disproportionalitet mellan könen inom flera sektorer. Det gäller individ- och samhälle som blir flickdominerat samt bygg- och fastighet, teknik och produktion och teknik och design som blir kraftigt pojkdominerade sektorer. En struktur av sektorernas uppdelning och innehåll som bättre uppfyller kriteriet om jämnare könsfördelning är enligt förvaltningens uppfattning fullt möjligt att konstruera även under hänsynstagande till de övriga faktorer kommittén haft att ta hänsyn till.

Kommittén tar också upp motiven till varför man föreslagit två tekniska sektorer (teknik- och produktionssektorn samt teknik och designsektor) istället för en. Det finns enligt kommittén behov dels av teknisk gymnasieutbildning som kan leda till anställningsbarhet direkt efter gymnasieskolan, dels behov av gymnasieutbildning som ger tillräckliga förkunskaper för teknisk högskoleutbildning. I det senare fallet har man bedömt det nödvändigt att utbildningen redan första året har en tyngdpunkt i matematik och fysik, vilket enligt kommittén gör det svårt att förena de två sektorerna. Även den föreslagna teknik- och produktionssektorn riskerar också enligt kommittén, att huvudsakligen rekrytera pojkar, vilket kommittén anser vara olyckligt, men det visar på svårigheterna att uppfylla ambitionerna. Man föreslår också att kommuner som så önskar skall få samordna utbildningen inom de två tekniska sektorerna. Ett förslag om en gemensam teknisk sektor istället för de föreslagna tre, skulle mer tagit hänsyn till uppdraget att studievägarna skall attrahera ungdomar ur skilda sociala miljöer men det skulle fortfarande inte bidra till att förändra den ojämna könsfördelningen. En sektor som innehöll såväl naturvetenskap som teknik med möjlighet till såväl yrkesinriktad som högskoleförberedande fördjupning skulle däremot bättre svara mot de faktorer kommittén skall ta hänsyn till. En sådan sektor tar också bättre hänsyn till att ungdomar oftare väljer mellan teknik och naturvetenskap än mellan samhällsvetenskap och naturvetenskap och en sådan struktur skulle troligen leda till ökad rekrytering av blivande naturvetare och tekniker på alla nivåer.

Det uppskjutna valet

Kommitténs förslag

- ? Kommittén föreslår en struktur som bygger på principen om successiva val. Efter en bred ingång i var och en av de åtta sektorerna följer en successiv specialisering genom inriktnings- och fördjupningsblock. Block är en sammansättning av nationella kurser som är givet på förhand, nationellt eller lokalt. Motivet för detta uppskjutna, successiva val är erfarenheten att elevernas önskemål om inriktning och specialisering förändras under studiernas gång.
- ? Ett sektorsblock om 600 gymnasiepoäng bestående av nationella kurser i karaktärsämnen inleder studierna. Detta jämte något eller några kärnämnen omfattar det första gymnasieåret. Mot slutet av sektorsblocket väljer eleverna inriktningsblock inför år 2. Detta val baseras då på erfarenheterna från sektorsblocket.
- ? År två innehåller inriktningsblock om 300 poäng, kärnämnen samt individuellt val och gymnasiearbete. Inriktningsblocken innebär en tydligare inriktning mot en viss yrkes- eller studieinriktning. Ett och samma inriktningsblock kan finnas inom flera sektorer. Kommunen avgör till vilken sektor blocket skall bindas.
- ? Det tredje året ägnas åt bl a fördjupning inom valt område, fördjupningsblock om 300 poäng. Eleven väljer detta under år två. Även kärnämnen, individuellt val och gymnasiearbetet återfinns under år 3.
- ? Samtidigt med sektors-, inriktnings-, och fördjupningsblocken läses således under hela utbildningen kärnämnen omfattande 800 gymnasiepoäng, individuellt val omfattande 300-400 gymnasiepoäng och gymnasiearbete omfattande 100-200 poäng. Sammanlagt läser eleverna 2 500 gymnasiepoäng.
- ? Sektorsblock utgörs av nationellt fastställda kombinationer av nationella kurser. Inriktningsblock och fördjupningsblock kan utgöras av nationellt fastställda kombinationer av nationella kurser eller lokalt fastställda kombinationer av nationella kurser.
- ? För de elever som ändrat inriktning under studiernas gång skall möjlighet finnas till förlängda studier. Det samma gäller elever som vill uppnå särskild högskolebehörighet.

Förvaltningen synpunkter

Förvaltningen delar kommitténs åsikt om att breda ingångar och ett successivt val leder till en förbättrad gymnasieskola där eleverna får mogna i takt med sina erfarenheter. Vidare bör de bredare ingångarna och de successiva valen medföra att eleverna får inblick i olika utbildningar/yrkesområden vilket medför ett bättre underbyggt val av inriktning och fördjupning.

Kommitténs diskussion om att inledningen på gymnasieskolan skall ge både djup och bredd visar på svårigheten att förena dessa ambitioner. Kommittén skriver att det är viktigt att elever som siktar på ett visst yrkesområde får börja med den utbildningen när de kommer till gymnasieskolan. Eleverna skall också under det första året både få en grund och en översikt av valmöjligheterna, både kärnämnen och karaktärsämnen, både teori och praktisk erfarenhet. Man kan också tänka sig att inom ramen för sektorsblocket ha alternativkurser riktade mot senare inriktningsblock. Kommitténs förslag om sektorsblocket under det första året är tyvärr oprecist vilket medför att det är svårt att bilda sig en klar uppfattning om vilka begränsningar och möjligheter som den tänkta strukturen ger.

Kommittén föreslår att valet av inriktningsblock, vilket startar år två, skall ske under senare delen av första läsåret. Förvaltningen anser däremot att både valet och starten av inriktningsblock bör ske tidigare, inriktningsblocken bör starta senast till våren år ett. Många elever är väl informerade och målinriktade och de vill påbörja sin inriktning så snart som möjligt. Ett tidigare val och start av inriktning minskar också de olägenheter som kan uppstå för de elever som efter ett helt år önskar gå en inriktning inom någon annan sektor. Sker bytet efter ett halvår blir ”inskolningen” i en ny sektor lättare. De eventuella organisatoriska problem som kan uppstå under år ett genom ojämn fördelning av behovet av olika lärarkategorier bör kunna kompenseras

genom arbete i arbetslag där samverkan mellan kärn- och karaktärsämnen sker i stor utsträckning.

En elev som idag påbörjar gymnasieskolan är redan från starten av utbildningen garanterad plats på den inriktning inom programmet eleven kommit in på, eleven har en garanterad studiegång under tre år. I det nu föreslagna systemet med successiva val har eleven ingen inriktnings- eller fördjupningsgaranti. Vi går från ett system med en garanti omfattande tre år till en garanti om sektor omfattande endast ett år. Situationen blir alltså mer osäker för eleverna. En elev som önskar bli frisör garanteras enligt förslaget plats det första året inom individ- och samhällssektorn, däremot inte till år två och tres inriktning/ fördjupning till frisör, det blir klart först under slutet av år ett. Om eleven inte kan bli frisör vill han/hon istället i andra hand bli kock. Hur skall eleven göra? Visserligen skall eleven enligt förslaget ha möjlighet att söka inriktning i en annan sektor efter år ett men om han/hon inte kommer in på frisörutbildning kanske han/ hon istället redan från början önskat gå inom servicesektorn.

Förslaget om det successiva valet påverkar en stor kommun med många gymnasieskolor på ett annorlunda sätt än en liten kommun med en eller ett par gymnasieskolor. För en stor kommun som Stockholm med alla sektorer och ett mycket brett utbud av inriktningar och fördjupningar är det mycket betydelsefullt hur det successiva valets konsekvenser kan hanteras. En situation med stora elevströmmar mellan skolorna efter framför allt år ett vore olyckligt. En tidigare start av inriktningsblocken som förvaltningen förordat skulle motverka detta genom att eleverna väljer den skola där den inriktning de önskar gå på finns. Det successiva valet måste få en sådan utformning att eleverna i samband med sektorsvalet dels, om möjligt, lämnar uppgift om sökt sektor, skola, inriktning och fördjupning, dels att elever/föräldrar får en tydlig information om vilka sektorer, inriktnings- och fördjupningsblock de olika gymnasieskolorna har i sitt utbud.

Kommittén lämnar i sitt betänkande inget förslag till, hur vid konkurrens, urvalet till inriktnings- och fördjupningsblock skall ske. Skall urvalsinstrumentet vara grundskolebetygen? prestationen under år ett? eller skall det finnas andra urvalskriterier? Förvaltningen anser att någon form av utbildningsgaranti eller särskild intagning måste övervägas för inriktningar där antalet utbildningsplatser av olika anledningar tyvärr understiger antalet sökande.

Kärnämnen

Kommitténs förslag

Det skall finnas ämnen som är gemensamma för alla elever i gymnasieskolan. Kommittén anser att nuvarande omfattning på 750 gymnasiepoäng kärnämneskurser ej kan utökas i någon större omfattning.

Kommittén föreslår dock att ytterligare ett kärnämnen tillkommer, nämligen Historia omfattande 50 gymnasiepoäng. Ämnet skall bli en bakgrund till förståelsen av vår egen tid. Målet är att skapa sammanhang och förståelse av den historiska utvecklingen.

De föreslagna kärnämnen och deras omfattning framgår av tabellen nedan.

Kärnämne/kurs	Gymnasiepoäng
Svenska/svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Samhällskunskap	100
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Estetisk verksamhet	50
Historia	50
Summa	800

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar kommitténs åsikt att det bör finnas en uppsättning kärnämnen gemensamma för alla sektorer. Tyvärr föreslås dock flera kärnämneskurser omfattande endast 50 gymnasiepoäng. Kommittén redovisar att man fört en diskussion om att föra samman historia, religionskunskap och samhällskunskap till ett större ämne, ett slags SO-block. Man stannar dock för ovanstående förslag med motiveringen att kärnämnen alla är det första steget i ett ämne som på vissa studievägar kommer att byggas på till ett karaktärsämne. Med detta motiv går kommittén i dessa fall också ifrån sin argumentation på annat sätt om att kurser mindre än 100 gymnasiepoäng inte bör förekomma. Förvaltningen förordar det förslag om ett sammanförande av samhällskunskap, historia och religionskunskap till en kurs kommittén diskuterat.

Kommittén skriver att för elever vilka kärnämneskursen är första steget i ett karaktärsämne bör ämnet planeras med hänsyn till hela förloppet och att kärnämnen alltid så långt som möjligt bör integreras med karaktärsämnena inom respektive sektor. Förvaltningen instämmer i detta och förutsätter att kursplanerna kommer att utformas på ett sätt som stödjer detta tänkesätt. Ett problem härvidlag är dock det successiva valet, vilket leder till att under det första året möjligheterna till integration mellan kärn- och karaktärsämnena begränsas. Eleverna har ännu inte valt inriktning och inom en sektor kan dessa väsentligt skilja sig åt. Förvaltningens förslag med val av inriktning under första terminen istället för kommitténs förslag om val under den andra, skulle öka möjligheterna till integrering.

Engelska är ett språk som idag kan betraktas som ett världsspråk och ämnet bör vara ett kärnämne. Förvaltningen anser dock att särskild hänsyn måste tas till elever som inte studerat engelska i sitt ursprungsland och som kommit till Sverige sent under grundskoletiden. Att läsa ikapp 6 – 8 års engelska undervisning samtidigt som man följer undervisningen för övrigt i gymnasiet kan för många vara ett orimligt beting. Möjlighet för dessa elever att byta ut engelska mot modersmål bör övervägas för denna grupp elever.

Endast nationella kurser

Kommitténs förslag

Det skall inte längre förekomma några lokala kurser i gymnasieskolan, endast av Skolverket fastställda nationella kurser. I den mån en skola finner att ett angeläget område inte täcks av en nationell kurs bör det liksom idag vara möjligt att kontakta Skolverket och be om att en sådan skapas.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tillstyrker detta förslag. Dagens flora av lokala kurser är mycket omfattande och fyller inte alltid önskvärda kvalitetskrav. Kommittén betonar samtidigt att vikten av det lokala initiativet inte försvinner med de lokala kurserna och att även kommande kursplaner ger stora möjligheter till lokal profilering inom ramen för nationella kurser. Förvaltningen förutsätter att så blir fallet och att kursutbudet inom ramen för elevens individuella val kommer att ge goda möjligheter till ytterligare specialisering för dem som så önskar.

Att lära i arbetslivet, APU, LIA och lärlingsutbildning

Kommitténs förslag

Den gymnasiala utbildningen måste enligt kommitténs förslag ge alla ungdomar en god förberedelse inför inträdet i arbetslivet. Detta ske genom olika former för undervisning i arbetslivet. Alla elever i gymnasieskolan bör få del av arbetsplatsförlagd utbildning (APU) eller motsvarande förlagd till det inledande sektorsblocket.

- ? Inom yrkesförberedande utbildningar bör omfattningen av APU:n vara minst 15 veckor.
- ? Lärarna bör beredas möjlighet att besöka eleverna på arbetsplatsen.
- ? APU och lärande i arbetslivet (LIA) ges möjlighet att utvecklas parallellt.
- ?Handledarfrågan bör särskilt uppmärksammas.

- ? Utlandsförlagd APU och LIA bör stimuleras.
- ? Dagen möjlighet till mera traditionell lärlingsutbildning bör finnas kvar.
- ? Lokala samråd med arbetsmarknadens parter (sektorsråd) bör göras obligatoriska.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer helt i kommitténs åsikt att olika former av praktik i arbetslivet är mycket viktigt inom alla utbildningar. Kommittén föreslår att denna praktik skall koncentreras till det inledande sektorsblocket. Förvaltningens erfarenhet hämtad från Stockholms många yrkesutbildningar och diskussioner i yrkesråden motsäger detta. Det är mycket svårt att finna praktikplatser i början av elevernas utbildning. Företagare och branscher är mycket positiva till att ta emot elever, men först när de har någon form av baskunskaper inom området. Förvaltningen anser att merparten av praktiken bör koncentreras till den tid då eleverna läser inriktnings- eller fördjupningsblock. Under första året kan mera allmänna kontakter förekomma med arbetslivet i form av kvalificerade studiebesök och miljöpraktik.

Förvaltningen anser vidare att den nuvarande gränsdragningen mellan LIA och APU bör suddas ut. Det väsentliga är möjligheten att konstruera utbildningar där utbildning i nära samarbete med arbetslivet utifrån kvalitativa aspekter kan förläggas till en arbetsplats. Samråd med arbetsmarknadens parter bör vara obligatoriska men ges möjlighet till olika utformning då villkoren för en gott samarbete varierar på olika lokala förutsättningar.

Kommittén framhåller vikten av att lärarna ges möjlighet att besöka eleverna på deras praktikplatser. Detta är även förvaltningens uppfattning men vill i sammanhanget påpeka att detta leder till merkostnader för att uppnå de mål som sätts för utbildningen. Förvaltningen instämmer även i uppfattningen att ett villkor för framgångsrik APU och LIA är att det finns tillgång till kvalificerade handledare på arbetsplatserna och att kommunerna måste känna stort ansvar för att utbildningar för handledare kommer till stånd. Förvaltningen vill framhålla att även handledarutbildning genererar merkostnader, särskilt tydligt är detta i ett storstadsområde. Förvaltningens erfarenhet är att trots en massiv utbildning av handledare, många av dessa efter en tid bytt arbetsuppgifter eller arbetsplats och därför inte längre är tillgängliga.

Kommittén förutsätter att kommunerna ej startar en utbildning om elevplatser i arbetslivet saknas på orten. Skälet till att praktikplatser saknas kan vara att utbildningen leder till ett bristyrke där företagen med begränsat antal yrkesutbildade ej anser sig ha tid och möjlighet att ta emot elever i utbildning. En möjlighet att som idag skolförlägga APU bör finnas kvar.

Preliminär behörighet/Individuell studiegång/Kommunens uppföljningsansvar

Kommitténs förslag

Behörighetskraven till gymnasiet behålls men även obehöriga ungdomar ges rätt att söka och bli antagna till önskad sektor. Dessa elever skall erbjudas individuell studiegång med undervisning i de behörighetsgivande ämnen de saknar grundskolebetyg i. I övrigt skall de följa undervisningen i de kurser som framgår av deras individuella studieplan. Den preliminära intagning blir definitiv när eleven erhållit betyg i de behörighetsgivande grundskoleämnena som saknats. De preliminärt antagna eleverna har även de rätt att fullfölja den påbörjade utbildningen om 2 500 poäng om inte annat överenskommit utifrån elevens önskemål.

Introduktionskurser (IVIK) skall också fortsättningsvis anordnas inom ramen för gymnasieskolan.

Kommunernas uppföljningsansvar förtydligas till att omfatta en skyldighet för kommunen att kontinuerligt hålla sig informerade om var de ungdomar som inte återfinns inom gymnasieskolan befinner sig och erbjuda dem utbildning i gymnasieskolan eller insatser som syftar till en sådan utbildning.

Förvaltningens synpunkter

Kommitténs förslag om preliminär behörighet och allas rätt att få sökt sektor kan innebära att behörighetskravet till gymnasieskolan uppfattas som försvagat och därmed riskeras att incitamenten att uppnå full behörighet i grundskolan minskar. Detta vore enligt förvaltningens

uppfattning mycket olyckligt om konsekvensen skulle bli att andelen elever från grundskolan som ej erhållit betyg i svenska, matematik eller engelska skulle öka. Enligt nuvarande skollag och också enligt skollagskommitténs förslag har en elev i grundskolan dock rätt att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildningen under ytterligare två år om eleven inte uppnått kunskapsmålen.

Kommittén föreslår att det individuella programmet i sin nuvarande form upphör och att de preliminärt intagna eleverna skall följa undervisningen i sektorsblocket i den utsträckning som bedöms möjlig, samtidigt som de får undervisning i de grundskoleämnena där betyg saknas. För vissa elever kan det enligt kommittén vara bäst att följa den reguljära undervisnings-gruppen med undantag i det eller de ämnen där de saknar behörighet. För andra elever kan det finnas behov av att gå i en mindre grupp.

För närvarande organiseras stadens individuella program som preparandkurser, programinriktade individuella program, introduktionskurs för invandrare och olika grupper för elever med särskilda behov som Aspberger, DAMP osv. Eleverna har en garanterad undervisningstid om 22 – 26 timmar i veckan. Ca 2 500 elever (14 %) återfinns inom individuellt program, av dessa återfinns går ca 1 900 i år ett (25 % av alla i år ett). Den största elevgruppen utgörs av PRIV (37 %), därefter IVIK (26 %), preparandkurser (16 %) och slutligen grupper för elever med särskilda behov (11 %). Resterande 10 procent av eleverna inom individuellt program är integrerade i de nationella programgrupperna.

Även om det individuella programmet som sådant upphör, kvarstår dock samma utbildningsuppgift, dvs att så många elever som möjligt skall erhålla en fullständig gymnasieutbildning. Staden organiserar redan nu i stor utsträckning det individuella programmet som PRIV och staden har även som nämnts infört en garanterad undervisningstid för elever inom individuellt program. Under förutsättning av att staden, på det sätt kommittén beskriver, har möjlighet att individualisera undervisningen utifrån elevernas behov, där t ex behov av särskild undervisningsgrupp kan föreligga, ser förvaltningen det som möjligt att avskaffa individuellt program. Främst påverkas eleverna inom de nuvarande preparandkurserna där de idag först skaffar sig behörighet för att sedan gå nationellt program. Enligt kommitténs förslag skulle detta istället ske på det sätt som nu sker inom PRIV, dvs eleverna skaffar sig behörighet samtidigt som de läser kurser inom ett visst nationellt program.

Ett alternativt sätt att se på preliminärt obehöriga elevers möjlighet att uppnå behörighet är att de inte först måste läsa för att skaffa sig grundskolebetyg för att därefter påbörja kärnämnet, utan att de istället går direkt på kärnämnet och samtidigt erhåller erforderligt stöd för att uppnå godkänt betyg. När de uppnått godkänt i det kärnämne eller de kärnämnen de saknat grundskolebetyg i blir de fullt behöriga. Elever i gymnasieskolan som idag saknar betyg från grundskolan i ett icke behörighetsgivande ämne, läser inte först in grundskolebetyget för att sedan läsa gymnasiekursen. De börjar direkt på gymnasiekursen och får stöd för att klara av kursen. Under förutsättning att de preliminärt obehöriga eleverna erhåller erforderligt stöd skulle ett upplägg enligt detta alternativa sätt sannolikt dels vara effektivare, dels vara mindre arbetsamt för berörda elever.

IVIK skall enligt kommitténs förslag finnas kvar vilket förvaltningen tillstyrker samtidigt som det är viktigt att framhålla att IVIK inte får utgöra ett ”reservat” där elever med bristande kunskaper i svenska finns kvar under en för lång tid. När förutsättningar föreligger bör naturligtvis även dessa elever så långt möjligt integreras med de andra eleverna. Stödundervisning i svenska, ev. undervisning i olika ämnen på modersmålet etc, bör då istället organiseras kring dessa elever. Om nuvarande lagstiftning är kommunen skyldig att erbjuda ungdomar gymnasieutbildning fram till det första kalenderhalvåret de fyller 20 år. För de ungdomar som inte tagits in på nationellt program eller likvärdig utbildning skall erbjudandet avse specialutformat eller individuellt program. Även den som tagits emot på nationellt program och som avbrutit studierna omfattas av skyldigheten. Kommittén föreslår att kommunens ansvar att erbjuda utbildning till ungdomar som aldrig börjat gymnasieskolan eller avbrutit den förtydligas. Detta innebär att kommunen blir skyldig att kontinuerligt hålla sig informerade om var de ungdomar som inte återfinns inom gymnasieskolan befinner sig, vad de sysslar med och också erbjuda dem gymnasieutbildning eller insatser som syftar till sådan utbildning. Kommittén anknyter till tidigare lagstiftning där det direkt framgick att kommunen skulle hålla sig underrättad om ungdomarnas

sysselsättning. Ett förtydligt, förstärkt uppföljningsansvar är enligt förvaltningens uppfattning positivt, då det bör leda till att fler ungdomar kommer i gymnasieutbildning. Kommunens utökade skyldigheter innebär dock en ökad kostnad vilken måste räknas in i ett utökat statsbidrag.

Garanterad undervisningstid

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att huvudmannen skall vara skyldig att erbjuda varje elev i gymnasieskolan minst 2 300 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Förvaltningens synpunkter

Kommitténs förslag innebär i förhållande till nuvarande nationella och specialutformade program att den garanterade undervisningstiden för det estetiska-/ samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen ökar med 120 timmar och att den minskar med 130 timmar i förhållande till övriga program. I stadens gymnasieskolor är elevantalet inom de program som föreslås få en utökad garanterad undervisningstid nästan dubbelt så stor som elevantalet inom de program som föreslås få en minskad garanterad undervisningstid. Detta innebär för Stockholms del en utökning av den garanterade undervisningstiden med ca 1 % jämför med nuvarande garanterade undervisningstid, vilket motsvarar ca 50 mkr per år. Förvaltningen förutsätter att den utökade kostnaden täcks av motsvarande högre statsbidrag.

De elever som i sektorsgymnasiet vill specialisera sig mot ett visst yrkesområde får en minskning av den garanterade undervisningstiden med 130 timmar jämfört med idag. Detta i kombination med förslaget om en bredare sektor är ett medför att dessa elever enligt förslaget får mindre tid för specialisering än nu. De elever som istället i gymnasieskolan vill förbereda sig för studier inom högskola/universitet får en ökad tid med 120 timmar jämfört med de studieförberedande programmen idag.

Möjligheterna för de elever som önskar specialisera sig tidigt under utbildningen är i kommitténs betänkande otydliga. Det inledande sektorsblocket om 600 poäng skall både fungera som en introduktion till studierna inom hela sektorn och ge en grund för valet av inriktningsblock. Sektorsblocket kan därför innehålla dels gemensamma kurser, dels alternativa karaktärsämneskurser. Utrymmet för olika karaktärsämnen kommer att vara olika i olika sektorer. Inom vissa bredare sektorer kommer detta utrymme att vara större. Detta utrymme kan ges tidigt i utbildningen men kommittén anser att det vanligen bör ske under senare delen av första året. Exempel på elevgrupper som bör få inrikta sig redan tidigt under sektorsblocket som kommittén ger är dansare, naturbrukselever och naturvetare som bör få möjlighet att uppnå behörighet till tekniska högskoleutbildningar genom att få läsa t ex fysik under år ett. Förvaltningen har svårt att se varför inte alla målinriktade ungdomar skulle få samma möjlighet till karaktärsämnesstudier under första året.

Kommittén skriver själv att i en mål- och resultatstyrd skola är den tidsstyrning en minsta garanterad undervisningstid utgör artfrämmande och att den på sikt bör avskaffas. I den skolverksrapport som återopas i utredningen framgår att en schablonmässig utläggning av undervisningstiden är det dominerande, undervisningstiden är inte behovsstyrd utan schablonstyrd. Av rapporten framgår också att kommunerna enligt skolverket har svårt att redovisa elevernas garanterade undervisningstid på individnivå. Utifrån skolverkets rapport drar kommittén slutsatsen att staten för närvarande inte kan avstå från en reglering av den garanterade undervisningstiden och att den på grund av sektorsgymnasiets konstruktion måste vara lika för alla till skillnad från idag. Förvaltningen delar gymnasiekommitténs uppfattning att garanterad undervisningstid på individnivå är ett uttryck för ett tidsstyrningstänkande vilket står i motsättning till mål- och resultatstyrning och en individualiserad undervisning. Kommitténs förslag innebär att de elevgrupper där det finns många elever som kanske skulle behöva mer undervisningstid får en lägre garanterad tid och de elevgrupper där det finns många elever som kanske skulle klara sig med mindre garanterad tid får utökad tid. Förvaltningen förespråkar istället att den garanterade tidens totala omfattning i huvudsak grundar sig på antalet elever, men

utformningen av denna rätt. Det framgår inte av kommitténs förslag om det skulle vara möjligt för kommunen att låta gymnasieskolan köpa tjänsten av den gymnasiala kommunala vuxenutbildningen. Det framgår inte heller om man inom ramen för gymnasieskolan skulle kunna tillämpa samma timutlägg man nu gör inom komvux eller om kravet på timutlägg för dessa elever skulle vara anpassad till gymnasieskolans i form av en utökad garanterad undervisningstid för dessa elever. Enligt förvaltningens uppfattning är det inte så enkelt att man kan betrakta gymnasieskolan och komvux som ett kommunicerande kärn där det gymnasiala komvux minskar i samma grad som en del elever istället studerar inom ramen för gymnasieskolan. Komvux storlek beror också av andra faktorer såsom arbetsmarknadsläge etc. Förslaget innebär att gymnasieskolan går från en generell möjlighet till grundläggande högskolebehörighet till en generell möjlighet till minst en särskild högskolebehörighet. Ökade krav läggs alltså på gymnasieskolan vilket borde innebära ett ökat statsbidrag till kommunerna. En kommun med ingen eller liten gymnasial komvuxutbildning kommer med kommitténs förslag att få ökade kostnader.

Kommittén skriver att de höjda kraven på kompetens i vissa delar av arbetsmarknaden kommer att behöva tillgodoses genom annan eftergymnasial yrkesutbildning än högskoleutbildning. Man ser därför ett behov av att en förändring av följs upp av utökade möjligheter till eftergymnasial yrkesutbildning och att ett reguljärt system av eftergymnasial yrkesutbildning med olika specialiseringsgrad och längd bör övervägas, de nuvarande påbyggnadsutbildningarna inom komvux och KY-utbildning bör här beaktas. Det ankommer emellertid inte på kommittén att presentera några konkreta förslag i dessa frågor. På ett annat ställe skriver kommittén att den framtida gymnasiala yrkesutbildningen snarare bör förbereda eleverna för ett yrkesområde än för ett speciellt yrke. Kommittén skriver även att den framtida gymnasieskolan måste erbjuda grundläggande yrkesutbildning som leder till anställningsbarhet inom ett yrkesområde och att önskemål om en bredare utbildning i gymnasieskolan måste leda till att eleverna inte når lika långt i specialisering som i dagens programgymnasium.

Förvaltningen ser den skevhet som råder mellan de utbildningsmöjligheter som ungdomar vilka har siktet inställt på högskoleutbildning har i förhållande till utbildningsmöjligheterna för de ungdomar som vill ha en kvalificerad yrkesutbildning, som ett allvarligt problem. Eleverna med högskoleambitioner får med kommitténs förslag ytterligare ökade möjligheter genom rätten att läsa in en särskild behörighet, eleverna med yrkesambitioner får inom ramen för gymnasieskolan mindre möjligheter till specialisering än idag och i förhållande till högskoleeleverna väsentligt mindre möjligheter och mindre tid till eftergymnasial yrkesutbildning. Förvaltningen instämmer i kommitténs uppfattning om nödvändigheten av ökade utbildningsmöjligheter för dessa ungdomar i form av ett reguljärt system av eftergymnasial yrkesutbildning med olika grad av specialisering. Ett sådant reguljärt system för eftergymnasial yrkesutbildning bör föreligga senast i samband med att de första eleverna går ut från sektorsgymnasiet för att undvika negativa konsekvenser av de sannolikt minskade möjligheterna till yrkesspecialisering i sektorsgymnasiet.

Av direktiven för utredningen framgår att en målsättning är att 50 procent av de som lämnar gymnasiet skall ha påbörjat en högskoleutbildning före 25 års ålder, för närvarande ligger denna siffra på 40 procent. Förvaltningen instämmer i denna målsättning och är väl medveten om att särskilda insatser måste göras för att få fler sökande till t ex naturvetenskapliga utbildningar. Färre ingångar kombinerat med det successiva valet kan ge denna effekt, förvaltningen är dock tveksam till om föreliggande förslag ger effekter som uppfyller målsättningen. Ett sätt att utforma i varje fall delar av en utbyggd eftergymnasial yrkesutbildning är att anordna den inom ramen för högskolan; utbildningar på högskolenivå med en tydlig koppling till olika, traditionellt sk ”praktiska” yrkesområden. Exempel kan hämtas från dagens KY-utbildning, påbyggnadsutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Utformningen av en utbyggd yrkeshögskola kan ske utifrån den struktur gymnasiekommittén föreslår med breda ingångar och successiva val som ger möjlighet till flexibilitet och nya kombinationer. Flexibiliteten bör vara sådan att perioder av arbete och studier kan avlösa varandra.

Ungdomars utökade rätt att gå gymnasieutbildning i annan kommun

Kommitténs förslag

Till skillnad mot nuvarande regler måste enligt kommitténs förslag en elevs hemkommun erlägga interkommunal ersättning för en elev som mottagits i en sektor i en annan kommun även om sektorn finns i elevens hemkommun. Har hemkommunen i sådana fall en lägre kostnad för utbildningen än mottagande kommun behöver hemkommunen endast erlägga denna lägre kostnad. Har hemkommunen däremot en högre kostnad för utbildningen än den mottagande kommunen skall hemkommunen betala anordnarkommunens kostnad.

En elev som påbörjat utbildningen i en annan kommun där inriktnings- eller fördjupningsblocket eleven önskar gå inte finns, skall jämföras med de elever som redan finns i kommunens gymnasieskola. Om blocket dock finns i elevens hemkommun skall eleven endast tas emot i mån av plats.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tillstyrker förslaget att en elevs hemkommun är skyldig att erlägga interkommunal ersättning till en anordnarkommun som tagit in en elev på en sektor som även finns i elevens hemkommun. Förvaltningen avstyrker dock kommitténs förslag att hemkommunen endast behöver betala interkommunal ersättning motsvarande den nivå hemkommunen själv har för motsvarande utbildning, trots att den anordnande kommunens kostnader kan vara högre. Förvaltningen anser att principen för interkommunal ersättning fortsatt måste vara att anordnande kommun erhåller en ersättning motsvarande sina faktiska kostnader. Ett ordning där anordnande kommun inte får sina kostnader täckta av elevens hemkommun kommer att minska denna elevs möjligheter att få gå i önskad kommun. Stockholms stad har, bl a beroende på hyres- och lönekostnadsnivå, den tredje högsta utbildningskostnaden i Stockholms län. I Stockholms stads gymnasieskolor går det idag närmare 3000 elever folkbokförda i annan kommun. Att inte få full ersättning för dessa elever skulle innebära en avsevärd merkostnad för Stockholms stad. Ersättningen till staden måste motsvara kostnaden för utbildningen.

Förslaget att elever från en annan kommun där önskat inriktnings- eller fördjupningsblock inte finns, skall jämföras med de elever som redan finns i kommunens gymnasieskola ser förvaltningen som mycket problematiskt. Enligt nuvarande ordning med inriktningssgaranti tas elever från andra kommuner emot huvudsakligen redan från början av utbildningen. Enligt det nya förslaget kan eleverna komma att "konkurrensutsättas" vid tre tillfällen under sin utbildning. Dels vid val av sektor/skola, dels vid val av inriktning och dels vid val av fördjupning. Som nämnts på annan plats föreligger inte de urvalsregler som skall gälla vid urval till inriktnings- och fördjupningsblock vilket gör det svårt att bedöma konsekvenserna för elever och huvudmän. Idag vet de flesta gymnasieelever redan i början av sin utbildning genom inriktningssgarantin att de kommer in på den inriktning de i det läget önskat gå. Att hamna i en situation där eleverna inte har någon sådan garanti, utan kanske får vänta till någon gång under år två innan de vet att de kommer in på önskad fördjupning skapar en otrygg situation för eleverna och en svår planeringssituation för huvudmännen. Som förvaltningen tidigare nämnt bör någon form av garanti övervägas för de inriktningar/ fördjupningar där antalet utbildningsplatser av olika anledningar tyvärr understiger antalet sökande.

Reformstrategi

Kommitténs förslag

I samband med nu aktuell reformstrategi anför kommittén erfarenheter från införandet av programgymnasiet. Utvärdering visar att reformen var framgångsrik i organisatoriska avseenden, men att det brast vad gäller kunskap om reformens motiv hos de som skulle genomföra den. Inga nationella informationsinsatser genomfördes och informationen till och fortbildning av skolans personal var otillräcklig. Även de statliga ekonomiska resurserna för genomförandet karakteriseras som knappa. Läroplan, program mål, kursplaner, nytt betygssystem och nya betygskriterier kom 1994. Redan 1993 hade de flesta kommuner startat programgymnasiet.

För att alla aktörer denna gång skall ges goda förutsättningar att genomföra reformen föreslår kommittén statliga implementeringsinsatser riktade till beslutsfattare på lokal nivå,

skolledare, lärare, studie- och yrkesvägledare och annan skolpersonal. Man föreslår även att särskilda resurser ställs till gymnasieskolornas förfogande avsedda för planerings- och informationsinsatser kopplade till själva genomförandet. Slutligen föreslår man även särskilda resurser avsedda för kompetensutveckling av lärarna. Sammanlagt uppgår enligt kommitténs förslag dessa kostnader till 500 mkr fördelade på flera år.

Det omfattande kursplanearbete som måste genomföras av Skolverket beräknas ta minst 18 månader.

Kommittén bedömer att ett riksdagsbeslut om det nya sektorgymnasiet kan tas under våren 2004 och att ett genomförande med successiv start i år ett kan ske i alla gymnasieskolor, kommunala och enskilda, samtidigt hösten 2006.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar kommitténs syn på de negativa erfarenheterna vid genomförandet av programgymnasiet, dvs bristande nationella informationsinsatser, otillräcklig kompetensutveckling av skolans personal och det faktum att de flesta nationella styrdokumenterna kom efter reformens igångsättande. Förvaltningen tillstyrker förslaget om statliga implementeringsinsatser, resurser till kommunernas och de enskilda anordnares planerings- och informationsinsatser samt resurser för skolpersonalens kompetensutveckling. Kommittén föreslår att 500 mkr under en flerårsperiod avsätts för dessa ändamål. Av förslaget framgår inte hur stor andel av dessa medel skulle gå till stat, respektive till kommun och andra huvudmän. I samband med införandet av programgymnasiet 1993 föreslog regeringen en sammanlagd reform- och genomförandekostnad på samma belopp, dvs. 500 mkr. I dagens penningvärde skulle detta motsvara en betydligt större summa. De nu föreslagna 500 mkr representerar således ett betydligt mindre värde de 500 mkr som satsades 1993. Enligt förvaltningens uppfattning och utifrån vad kommittén själv anför angående bristerna i genomförandet 1993, bl a beroende på otillräckliga ekonomiska resurser, är det nu föreslagna beloppet otillräckligt.

Om ett riksdagsbeslut tas våren 2004 och Skolverket därefter med full kraft kan utföra det omfattande arbetet med bl a kursplanearbetet och detta tar minst 18 månader som kommittén uppskattat, skulle Skolverket vara klara tidigast någon gång i början av 2006, drygt ett halvår innan reformen skall genomföras. Förvaltningen bedömer att detta är en för kort tid för att genomföra dels de statliga, dels de lokala insatserna. I realiteten måste mycket av bl a arbetet med kompetensutvecklingen av lärarna ske under sommaren 2006 vilket inte ger någon tid för fortsättningen av detta arbete på skolnivå innan det hela skall starta. Vi riskerar att på en upprepning av situationen 1993.

Ekonomiska konsekvenser

Kommitténs uppfattning

Kommittén konstaterar inledningsvis att sektorgymnasiet är en vidareutveckling av programgymnasiet och att den nu föreslagna reformen är en betydligt mindre förändring än när programgymnasiet infördes. Kommittén anser att de nu föreslagna färre ingångarna kommer att minska kostnaderna, i varje fall under det första året.

Inriktningsblocken är två och fördjupningsblocken är tre om 300 gymnasiepoäng anser kommittén bli lättare att organisera än nuvarande är två och tre. Man antar att inriktningsblocken blir ungefär lika många som dagens inriktningar på programmen vilket enligt kommittén innebär oförändrade kostnader.

Förslaget att eleverna kan studera block från en annan sektor än där de började kan kräva att eleverna kompletterar sina kunskaper vilket innebär en ökad kostnad. Samtidigt menar kommittén att risken för felval kommer att minska, vilket innebär färre avbrott och byten.

Elevernas rätt att komma in på den sektor de valt i första hand innebär, jämfört med idag, att de 15 procent av eleverna som idag inte får sina förstahandsval till program tillgodosett kan komma att medföra att kommunen måste utöka sin organisation i en eller flera sektorer, vilket kan medföra en merkostnad. Kommittén anser dock att denna merkostnad skall ställas mot att man anser att det färre antalet ingångar medför mindre kostnader för kommunen.

De ökade kostnaderna i samband med förslaget om rätten för eleverna att inom ramen för gymnasieskolan läsa in särskild behörighet för en viss högskoleutbildning kan enligt kommittén leda till en ökning av gymnasieskolans organisation, en ökad kostnad kommittén anser uppvägs av en motsvarande minskning inom komvux.

Elevernas rätt att komma in på en sektor i annan kommun även om utbildningen finns i elevens hemkommun, anses medföra merkostnader om hemkommun inte kan dra ned på sin organisation. Kommittén förutsätter att kommunerna genom ett ökat samarbete kan genomföra denna effektivisering. Elevernas föreslagna rätt, vilket är en utökad rätt gentemot idag, att också söka fördjupningsblock i andra kommuner än hemkommun kan enligt kommittén medföra ökade kostnader. Man anser dock att detta uppvägs av den minskade kostnad det innebär att eleven endast går en del av sin utbildning i en annan kommun, jämfört med den rätt det finns idag för elever att läsa en specialisering under tre år som inte finns i hemkommun. Eleven går då hela sin utbildning i en annan kommun.

Riksrekrytering avseende kommunala gymnasieskolor föreslås bli begränsad till utbildningar av nationellt intresse vilket medför minskade kostnader för de kommuner som har många ungdomar inom riksrekryterande utbildning i andra kommuner.

Obehöriga elever skall enligt kommitténs förslag preliminärt tas in på önskad sektor samtidigt som de skall kunna komplettera sina bristande grundskolekunskaper. Till skillnad från dagens elever inom individuellt program kommer dessa elever att omfattas av den garanterade undervisningstiden. Detta kommer att medföra en ökad kostnad för de kommuner som för närvarande driver individuellt program med färre undervisningstimmar än de nationella programmen. De kommuner som redan idag har individuellt program med en undervisningstid jämförbar med nationellt program kommer enligt kommittén troligen inte att få ökade kostnader för denna elevgrupp.

De tillfälliga genomförandekostnader om 500 mkr kommittén beräknar föreslår man ingen finansiering av eftersom det handlar om utgifter för åren 2005-2007 för vilka det ännu inte finns några beräknade ramar.

Förvaltningens synpunkter

För de nio områden kommittén analyserar kostnadskonsekvenserna av kommer man sammantaget fram till en kostnadsminskning för kommunerna när sektorsgymnasiet införs. Den enda egentliga kostnaden kommittén redovisar är de 500 mkr som man bedömer att implementering/införande skall kosta. Förvaltningen delar inte denna bedömning.

Förvaltningen har tidigare redovisat vilka ekonomiska konsekvenser en garanterad undervisningstid för alla om 2 300 timmar får. På grund av den nuvarande dominansen av högskoleförberedande utbildning i förhållande till den yrkesförberedande innebär förslaget för stadens gymnasieskolor en utökning av den garanterade undervisningstiden med ca 1%, vilket motsvarar ca 50 mkr per år. Staden förutsätter att den utökade kostnaden täcks av ett motsvarande högre statsbidrag.

Stockholms stad har för närvarande 23 gymnasieenheter. En del gymnasieenheter har idag ett renodlat studieförberedande utbud (7), andra ett renodlat yrkesinriktat utbud (4) och några slutligen, har ett blandat studieförberedande/yrkesförberedande utbud (12). Utifrån det underlag som föreligger i kommitténs betänkande angående strukturen på sektorerna med sektorsblock, inriktningsblock och fördjupningsblock ser förvaltningen mindre problem för de enheter som idag har ett studieförberedande utbud. De skulle sannolikt kunna erbjuda sektorerna natur och samhälle samt ekonomi och samhälle, vilka huvudsakligen motsvarar det utbud de idag har. För de enheter som idag har ett yrkesförberedande utbud eller ett blandutbud ser det dock annorlunda ut. Det inledande första året med ett brett sektorsblock, kombinerat med möjlighet för eleverna att få sin intresseinriktning tillgodosett även under första året, innebär att dessa enheter sannolikt måste erbjuda undervisning inom områden som idag inte finns på skolan. Då uppstår nya kostnader för lokaler, utrustning, läromedel, lärare etc.

Även bredden på inriktningsblocken innebär sannolikt behov av ny kompletterande utrustning, nya läromedel och eventuellt nya lokaler. Det är svårt att bedöma storleken på detta behov då det inte föreligger några kursplaner. Det är också svårt att utifrån underlaget bedöma

möjligheten för kommunen att parera en kostnadsökning genom en begränsning av respektive enhets utbud. Också fördjupningsblocken är tre medför rimligen ökade kostnader för bl a nya läromedel anpassade till de nya nationella kurserna, även det en kostnad svår att bedöma då kursplanerna ännu inte föreligger.

Det successiva valet med tre valtillfällen för eleverna under tre år istället för i huvudsakligen ett under samma period, innebär väsentligt förkortat planeringsutrymme för kommunen. Denna tidsförlust kommer enligt förvaltningens bedömning att medföra ökade kostnader

Eventuella kostnader för att elever önskar studera block från en annan sektor än där de började hänger delvis samman med elevernas möjligheter att kunna göra en bedömning av sina möjligheter att komma in på de inriktnings-/fördjupningsblock de önskar. En elev som valt Individ- och samhällssektorn för att bli frisör och inte kommer in på den inriktningen/fördjupningen kanske då till år två eller till år tre önskar gå inriktning/fördjupning i en annan sektor. Behovet för den eleven att komplettera för att kunna byta sektor hade inte uppstått med en inriktnings-/fördjupningsgaranti.

Vilka ökade kostnader rätten för alla elever att läsa in särskild behörighet för en viss högskoleutbildning inom ramen för gymnasieskolan skulle medföra har förvaltningen kommenterat tidigare. Där framhölls bl.a. att enligt förvaltningens uppfattning är det inte så enkelt att man kan betrakta gymnasieskolan och komvux som ett kommunicerande kärl där det gymnasiala komvux minskar i samma grad som en del elever istället studerar inom ramen för gymnasieskolan. Komvux storlek beror också av andra faktorer såsom arbetsmarknadsläge etc. Förslaget innebär att gymnasieskolan går från en generell rätt till grundläggande högskolebehörighet till en generell rätt till minst en särskild högskolebehörighet. Ökade krav läggs alltså på gymnasieskolan vilket enligt förvaltningens uppfattning måste generera ett ökat statligt bidrag till kommunerna. Förslaget innebär att en hemkommun till anordnarkommunen för en utbildning som hemkommunen också anordnar, skall betala ett belopp motsvarande hemkommunens kostnader, inte anordnarkommunens kostnad. I de fall en anordnarkommun har högre kostnader än elevens hemkommun för motsvarande utbildning får således anordnarkommunen inte täckning för sina kostnader av elevens hemkommun. Detta är inte acceptabelt, den grundläggande principen måste vara att anordnarkommunen får täckning för sina kostnader av elevens hemkommun.

Elevorganisationen SVEA yttrande har i huvudsak följande lydelse.

Vi har en del utgångspunkter inför arbetet men är i stort sätt positiva till idéerna, men vill lyfta frågan om det verkligen är så stora och bra förändringar så att det motiverar ett helt nytt system, eller räcker det att göra mindre justeringar?

Här redovisas kortfattat våra tankar om förslaget:

- Det är en relativt stor förändring, många elever känner inte att de förstår den gymnasieskola som finns idag.
- Förberedelsearbetet kommer att vara otroligt viktigt och måste ges den tid och de resurser som krävs
- Strukturen i sig ser bra ut med successiva val men det förutsätter en god Studie och yrkesvägledning på, såväl på grundskolan som under gymnasietiden
- Garantin att komma in på vald sektor ser vi som positiv men ganska meningslös ifall det inte finns en garanti att komma in på vald inriktning då många sektorer är mycket breda
- En garanti att komma in på vald inriktning måste finnas i förslaget för att förändringen skall vara motiverad
- Vi anser att en inriktningsgaranti borde vara möjligt med kommunal och regional samverkan som förordas i förslaget
- Vi ser inga problem i sig att göra just historia till ett kärnämne, men ser att detta minskar elevernas möjlighet till en individualiserad studiegång något
- Att elever med betyget icke godkänt från grundskolan kan antas preliminärt på en sektor ser vi som positivt då det ger elever en möjlighet till en nystart i och med gymnasiet
- Kommunens skyldighet att informera alla elever om utbildningarna ser vi som nödvändigt och en självklarhet

- Att samma bestämmelser ska gälla för både kommunala och enskilda skolor ser vi som positivt
- Elevens möjlighet att söka utbildning i annan kommun ser vi som positivt

Lärarnas Riksförbunds yttrande har i huvudsak följande lydelse.

Till stora delar instämmer vi i de kritiska synpunkter som förvaltningen framför (dock inte beträffande den garanterade undervisningstiden, där vi är positiva till kommitténs förslag). Vi tar också upp en del punkter som inte förvaltningen har kommenterat:

Omfattande reform är inte motiverad

LR-Stockholm menar att de problem som finns i gymnasieskolan kan lösas genom åtgärder inom den nuvarande organisationen. En omfattande reform orsakar alltid turbulens under inkörningsperioden och för med sig kostnader för själva genomförandet. Kommittén talar själv om de negativa erfarenheterna från genomförandet av den förra gymnasireformen. Vi instämmer i denna bedömning. Det är inte förrän nu som denna reform börjar "sätta sig" och kan utvärderas. För gymnasielärarna som ska genomföra förändringarna skulle det kännas mer meningsfullt om de resurser som krävs för en stor reform i stället kunde användas för att hitta lösningar på de problem som kunnat identifieras. Gymnasiekommitténs förslag innebär inte enligt vår mening en lösning på dessa problem, i stället riskerar de att förvärras.

Behörighet för gymnasiestudier

LR-Stockholm anser att det är av stor vikt att de elever som börjar gymnasiet har klarat målen för godkänt i grundskolan. Vi inser att det med detta krav kan bli nödvändigt att göra speciallösningar för en del elever. Men - att öppna för att alla elever, oavsett om de uppnått målen i grundskolan, ska tas om hand av gymnasiet, är att ge alldeles fel signaler till grundskolan.

Stödet till elever som behöver mer tid och hjälp att nå målen måste finnas under hela grundskoletiden. Detta ska kunna innebära att eleven får extra tid och hjälp när behovet uppstår, alltså inte i första hand "ett extra år i nian".

Elevernas olika förutsättningar och behov

Eleverna kommer från grundskolan med olika förutsättningar, såväl beträffande kunskaper och färdigheter som beträffande framtidsplaner och motivation. Det är viktigt att både de elever som planerar högskolestudier och de som vill gå direkt ut i yrkeslivet efter gymnasiet möter en gymnasieskola som de kan uppleva som meningsfull. Grundskolans allmänna grundutbildning måste nu följas av en utbildning som ger större möjligheter till egna val och mer specifikt målinriktade studier. Detta ska vara tydligt redan från början i gymnasiet.

Vi anser att Gymnasiekommittén väljer fel väg när man föreslår ett gemensamt första år för eleverna inom respektive sektor, där de inte ens är garanterade att få fortsätta med sin önskade inriktning. Detta år riskerar att få karaktären av förlängd grundskola. Varken de elever som är inriktade mot högskolestudier eller de som vill ha en yrkesutbildning kommer att uppleva det som meningsfullt. Följden kan bli fler avhopp och mer skolk, i motsats till kommitténs intentioner.

Högskolebehörighet ska inte vara tvång

Något som de flesta gymnasielärare upplever som fel är att alla elever, för att få den allmänna högskolebehörigheten, ska ha samma kärnämneskurser och bedömas efter samma kriterier, vare sig de avser att gå vidare till högskolan eller inte. Många lärare har beskrivit sin vanda när de tvingas underkänna elever som de tycker har ansträngt sig för att göra sitt bästa. I praktiken innebär det nuvarande systemet ändå att elever får mycket olika nivå i kärnämneskurserna och bedöms olika beroende på vilket program de följer. Detta är naturligtvis ett problem ur likvärdighetssynpunkt.

LR-Stockholm anser att det ska finnas möjlighet att välja kärnämneskurser med ett anpassat innehåll och lägre ribba beträffande betygskriterierna. Självfallet ska elever som senare vill erhålla högskolebehörighet ha rätt att få denna antingen i gymnasiet eller genom vuxenstudier.

Längre och kortare tid i gymnasiet

I Stockholm finns på vissa håll möjligheter för grundskoleelever att läsa gymnasiekurser. LR-Stockholm ser positivt på en sådan flexibilitet. Ett utbyggt samarbete med grundskolan skulle kunna innebära att studiemotiverade elever som så önskade kunde gå igenom gymnasiet på kortare tid än tre år. Detta kan åstadkommas inom ramen för nuvarande organisation.

Gymnasiekommittén föreslår att elever ska kunna få längre tid än tre år i gymnasiet. Det tycker vi är självklart. Vi menar också att elever som önskar en kortare gymnasieutbildning med yrkesinriktning ska kunna välja att gå två år i gymnasiet. Vi tror att många skoltrötta elever skulle känna större motivation om denna möjlighet fanns och att deras lust att senare fortsätta sina studier, även på högskolenivå, skulle öka.

Garanterad undervisningstid

Vi ser det som positivt att kommittén vill behålla elevernas rätt till en garanterad undervisningstid. Elever och målsmän ska veta hur mycket läroledd undervisning man har rätt till inom den utbildningsväg man väljer. Vi vill påpeka att den föreslagna nivån, 2300 timmar, motsvarar 4,3 timmars lektionstid per dag i snitt under en treårsperiod, vilket inte är särskilt mycket. Det är viktigt att kommuner/skolledningar inte utan berörda elevers/målsmäns medgivande ska kunna dra ner på den läroledda undervisningstiden av besparingsskäl. Sådana tendenser har vi sett på Stockholms gymnasieskolor.

Närvaroskyldighet

Det är bra att kommittén slår fast att eleverna i och med att de börjat gymnasiet har förbundit sig att vara närvarande. Vi menar att detta bör uttryckas i förordningen.

Ämnesbetyg i stället för kursbetyg

Gymnasiekommittén har valt att inte lägga förslag om ämnesbetyg i stället för kursbetyg, trots den samstämmiga kritik som finns mot fragmentiseringen i kursbetyg, inte minst från eleverna. LR-Stockholm menar att det vore en angelägen åtgärd som relativt lätt skulle kunna genomföras inom den nuvarande organisationen.

Urvalet till högskolan

Kommittén diskuterar elevernas tendens att göra taktikval, d v s att välja sådana kurser som det är lätt att få höga betyg i och att undvika t ex fortsättningskurser i språk och de högre matematikkurserna. Detta är något som även LR:s medlemmar slagit larm om och som skulle kunna styras om med ett förändrat meritvärderingssystem vid urval till högskolan. Kursernas svårighetsgrad bör ge utslag i beräkningen. Vi menar också att det är rimligt att kursbetygen viktas olika beroende på vilken utbildning man söker. En sådan förbättring är angelägen oavsett omfattningen av gymnasieskolans reformering.

Gymnasieexamen

LR-Stockholm anser att kravet för att få ett examensbevis måste vara att eleven har godkänt på 100% av de kurser som ingår i utbildningen.

Lärarförbundets yttrande har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis anser vi det bra att antalet program minskas till åtta sektorer, att alla sektorer förbereder till både högskolestudier och förvärvsarbete samt att elevernas möjligheter till individuella val breddas. Vi anser dock att förslaget i vissa stycken är både otydligt och emellanåt motsägelselfullt.

Den kritik vi vill rikta mot förslaget är följande:

Struktur

Vi kan inte uppfatta det första året som något annat än ett slags basår som i mångt och mycket kan uppfattas som en förlängning av grundskolan. Vår erfarenhet är att eleverna vill uppleva att gymnasieskolan är något nytt framför allt de elever som är skoltrötta och de elever som väljer ett yrkesförberedande program. För dessa elever betyder det oerhört mycket för studiemotivationen att redan i starten på sin gymnasieutbildning få pröva på karaktärsämnena och yrkesämnena. Vi kan inte uppfatta förslaget som något annat än en väldig snuttifiering om exempelvis en elev som valt service sektorn under höstterminen ska få insikt i alla de yrken som sektorn är tänkt att utbilda för. Det kan bara bli fråga om höstterminen då eleverna ska välja inriktning till år två. I en kommun av Stockholms storlek innebär detta rent konkret att eleverna måste göra sina val före första februari för att intagningsenheten ska hinna med.

Förslaget om ett inom hela sektorn sammanhållet första år och möjlighet till inriktning först år två avstyrker vi och förordar istället någon form av inriktning redan till andra terminen under år ett med motiveringen att det första året annars blir allmänt och att eleverna kommer att tappa intresset om de inte får påbörja sin valda utbildning tidigt. Bilden kompliceras ytterligare genom förslaget om att elever från andra kommuner vid starten av både år 2 och år 3 kan konkurrera om platserna. Följden kan bli att många av eleverna kan tvingas byta skola mellan år 1 och år 2 samt mellan år 2 och år 3. Ett tidigt val och start av inriktning minskar också de olägenheter som kan uppstå för de elever som efter ett helt år önskar gå en inriktning inom någon annan sektor. Sker bytet efter ett halvår blir inskolningen i en ny sektor lättare.

De organisatoriska problem som kan uppstå under år ett genom ojämn fördelning av behovet av olika lärarkategorier bör kunna kompenseras genom arbete i arbetslag där samverkan mellan kärn- och karaktärsämnena sker. En elev som idag börjar gy-skolan är redan från start garanterad plats på den inriktning inom programmet eleven kommit in på, eleven har en garanterad studiegång under tre år. I det nu föreslagna systemet har eleven ingen inriktnings- eller fördjupningsgaranti. En situation med stora elevströmmar mellan skolorna efter år ett vore olyckligt.

Kommittén lämnar inget förslag till hur vid konkurrens, urvalet till inriktnings- och fördjupningsblock skall ske. Ska urvalet vara grundskolebetyget eller prestationen under år ett.

Eller är tanken att eleverna till största delen ska läsa kärnämnena under första terminen, det underlättar ju knappast deras förutsättningar att göra ett inriktningsval.

Ett av de största problemen med dagens gymnasieskola är att eleverna i flera utvärderingar säger att de saknar helhetssyn och sammanhang i undervisningen. Vi kan inte se att förslaget skulle "tvinga" fram mer samverkan mellan ämnena. Vår uppfattning är att det behövs infärgning och praktisk tillämpning av kärnämnena i yrkesämnena. Vilket även framgår av Lärarförbundets Aktionsplan.

Garanterad undervisningstid

De elever som i sektorsgymnasiet vill specialisera sig mot ett visst yrkesområde får en minskning av den garanterade undervisningstiden med 130 timmar, detta i kombination med förslaget om en bredare sektor är en, medför att dessa elever enligt förslaget får mindre tid för specialisering än nu. De elever som istället vill förbereda sig för studier, inom högskola/ universitet får en ökad tid med 120 timmar. Om man vill ge både yrkesprogrammen och många elever en chans att klara gy-skolan måste tiden i yrkesämnena öka men inte på bekostnad av kärnämnena. För att klara en yrkesutbildning och samtidigt läsa gymnasiets allmänna ämnen behövs det kanske fyra års utbildning, och varför får inte skoltrötta elever läsa mer yrkesämnena i början av sin utbildning för att under år 3 eller '4 öka tiden i de allmänna ämnena.

Genomförandet

Förslaget att genomföra den nya gy-skolan läsåret 2006/2007 är olämpligt vald. Det kommer att bli svårt för lärarna att få den utbildning som behövs för att vara väl förberedd när den nya gy-skolan ska starta. Att dessutom välja en tidpunkt då elevantalet i gy-skolan är, osedvanligt stort. Detta kommer att ställa stora krav på kommunens planering av lokaler och behov av lärare.

Sektorsgaranti

Vår uppfattning är att inte garantera eleverna plats inom inriktnings och fördjupningsblock är ett svek mot eleverna. Vi ser dels en massa praktiska problem för en kommun av Stockholms storlek. Eleverna måste välja inriktning redan i januari, dvs. efter endast en termins studier. Efter vilka kriterier ska eleverna antas på önskat inriktningsblock/fördjupningsblock? Olika personalkategorier inom skolan måste samverka, varvid Studie- och yrkesvägledarna måste ges en mycket större betydelse och strategisk roll mot idag.

Att lära i arbetslivet

Praktik i arbetslivet är mycket viktig inom alla utbildningar, att då som kommittén föreslår, denna praktik ska koncentreras till det inledande sektorsblocket är inte bra för eleverna. Alla vet hur svårt det är att skaffa praktikplatser till eleverna i början av deras utbildning. Vi anser att merparten av praktiken bör ligga under åk 2 och åk 3. Vikten av lärarbesök på arbetsplatsen kan inte nog påtalas. En möjlighet att som idag skolförlägga APU bör finnas kvar.

För såväl APU som LIA är a och o att samverkan mellan lärare och handledare fungerar väl. De arbetsplatser som tar emot elever måste vara väl insatta i gymnasiereformen, avsätta tid och resurser för samverkan med skolan samt uppfylla för respektive sektor gemensamt fastställda kvalitetskrav. Lärarnas roll i APU och LIA kan inte nog betonas, det är även lärarna som har ansvaret för betygsättningen. Lärarna måste få tid att besöka eleverna under deras APU/LIA, vilket inte är fallet idag, oftast sker kontakten endast via telefon. Detta måste ske inom den reglerade arbetstiden. Tanken med APU'n när den kom var ju även att lärarna skulle kunna uppdatera sina branschkunskaper i nära samverkan med arbetsplatserna.

Inom kommunerna måste sektorsråd inrättas där bransch, skolhuvudman och lärare gemensamt diskuterar utbildningsfrågor, samverkan för APU/LIA, lärares kompetensutveckling mm.

Genomförande

Vi är starkt kritiska mot kommitténs skrivningar om genomförandet. Dels är resursen densamma som vid genomförandet av dagens gymnasieskola 1991, således en nedskärning. Dels är det alldeles för kort tid, Skolverket kommer att vara klara med kursplanerna till jul 2005. Att starta redan HT-2006 är för kort tid. Det skolor och kommuner kommer att behöva göra när kursplanerna finns tillgängliga är att kartlägga lärarnas behov av kompetensutveckling och fortbildning. Även lärarutbildningarna och andra högskolor som kommer att erbjuda fortbildning för lärarna behöver planera denna och därpå krävs tid för genomförande.

Leva upp till elevernas önskan

Om gymnasieskolan ska till elevernas önskan om att se sammanhang och att få en helhetssyn i sin utbildning krävs även stora utbildningsinsatser för lärarna i samverkan mellan ämnen. Det krävs även tid för lärarna att resonera, reflektera och diskutera sig fram till en samsyn om innebörden av läroplanens övergripande mål. Det optimala vore att flytta fram starten till 2008, då skulle ordentlig tid ges för fortbildning, kompetensutveckling och planering på skolorna. Vi ser en risk med att starta 2007 då vi får stora elevkullar till gymnasieskolan vilket medför svårigheter att utveckla arbetet på skolorna parallellt med en stor utbildningsinsats för lärare och studie- och yrkesvägledare.

SAMMANFATTNING

Motiv för en förändring av gymnasieskolan

Alla behöver kunskap för att förverkliga sina ambitioner och önskemål med livet. Det krävs också kunskaper för att man som medborgare skall ta tillvara sin rätt till inflytande bl.a. genom att delta i samhällsdebatten. Gymnasieskolan är en för alla ungdomar oundgänglig länk i det livslånga lärandet. Tiden i gymnasieskolan är därtill en viktig period i en ung människas liv. Då utvecklar man sin identitet som social varelse, som människa, som vuxen. Höga ambitioner gäller för dagens gymnasieskola och till stora delar uppfylls också dessa. Gymnasiekommitténs förslag till den framtida gymnasieskolan innebär att fler elever får möjlighet att slutföra sin gymnasieutbildning med uppfyllda kunskapsmål. Det som nu framför allt aktualiserat behovet av en utveckling av gymnasieskolan är förändringar i omvärlden och nödvändigheten av att gymnasieskolan blir en så bra förberedelse som möjligt för de ungdomar som skall vara verksamma i samhälle och arbetsliv till mitten av 2000-talet. 80 procent av den nuvarande tekniken fanns inte för tio år sedan. Förändringstakten de närmaste tio, tjugo åren kommer sannolikt att vara oföränderligt hög. I det perspektivet är det viktigt att ungdomarna kan skaffa sig en god grundläggande kompetens och att de ges insikter i nödvändigheten att hela tiden lära nytt och att vara förändringsbenägna. Mycket talar för att ungdomarna blir bättre förberedda för en föränderlig omvärld om de har en bredare utbildning och att den mest specialiserade utbildningen därmed bör ske efter gymnasieskolan, i eftergymnasial utbildning eller i en anställning. Genom en bred grundutbildning har ungdomar fler valmöjligheter inledningsvis och en möjlighet att vid behov byta verksamhetsfält.

Det finns också företeelser i dagens gymnasieskola som kritiserats och gör en förändring av strukturen angelägen. Till dessa hör fragmentiseringen och betygssstressen som menligt inverkar på elevers möjligheter att få djup och överblick i sina kunskaper. Gymnasiekommittén har fått direktiv från regeringen i tre omgångar. Under arbetet har kommittén haft kontakter med företrädare för många olika delar av samhälls- och arbetsliv, bl.a. i form av referensgrupper och upprepade arbetssammanträden. Kommittén har också samarbetat med andra kommittéer, särskilt Skollagskommittén.

Dagens unga – en individualiserad och solidarisk generation

Kommitténs uppdrag har varit att utifrån förändringar i samhälle och arbetsliv analysera och lägga förslag till hur den framtida gymnasieskolan bör struktureras. En naturlig första utgångspunkt har varit att söka kartlägga hur dagens unga generation resonerar, vilka värderingar de omfattas av och vilka krav och förväntningar de har på skolan. Att ge sig på att göra en sådan beskrivning är en grannliga uppgift, bl.a. eftersom det finns en uppenbar risk att man utgår från egna värderingar och hur det var att vara ung då, när man själv gick i skolan. I kapitel 2 Dagens unga - en individualiserad och solidarisk generation redovisar kommittén en del av den forskning som finns på området.

Värderingar är, till skillnad från attityder, trögrörliga och förändras relativt långsamt över tid. Vi kan se att det som dagens unga tycker är viktigt, t.ex. familj, boende och en fast anställning, också är sådant som den äldre generationen värderar högt. Samtidigt kan man se en viss förskjutning mot att fritid i dag värderas högre medan förvärvs- och karriärbetingade värden har förskjutits nedåt. Globaliseringen har påverkat ungdomarna och bl.a. lett till att de, jämfört med tidigare generationer, har ett större engagemang för frågor som rör världen än nationen. De är samtidigt mer individualistiska och självständiga. Den aktuella ungdomsforskningen visar att relationerna mellan klass, kön och etnicitet blir alltmer komplexa och leder till en differentiering av ungdomskulturen. Det finns inte längre något som kan betecknas som *mainstream* och följaktligen inte heller något som kan kallas *alternativ*. Många olika tendenser finns samtidigt.

Den genomsnittliga utbildningstiden har successivt förlängts och dagen unga är en utbildningsmedveten generation som är väl införstådd med betydelsen av utbildning och behovet av återkommande sådan under förvärvslivet. Forskning på området visar att ungdomar med

fullföljd treårig gymnasieutbildning har betydligt större chans att få ett arbete och en genomsnittligt högre lön än de som saknar utbildning på motsvarande nivå.

Ungdomar är i stort sett nöjda med valmöjligheterna i dagens gymnasieskola. Däremot är de kritiska till den många gånger bristfälliga informationen som de fick inför valet till gymnasieskolan.

Arbetslivets framtida behov av kompetens

En av utgångspunkterna för kommitténs överväganden har varit en analys och bedömning av den framtida arbetsmarknaden samt vilka krav detta ställer på gymnasieskolans utbildningar och deras innehåll. Historiskt har det visat sig svårt att förutse kompetensbehoven, något som har bekräftats också i detta utredningsarbete. Prognoserna pekar åt olika håll och även om det går att ange vissa tillväxtbranscher, exempelvis inom den privata tjänstesektorn, är det svårt att förutsäga exakt vilken kompetens som kommer att efterfrågas.

Det tycks vara tre förhållanden som de flesta forskare, statistiker och prognosmakare är överens om. Det ena är att ett land med en välutbildad befolkning har konkurrensfördelar i förhållande till länder som inte har det och att investering i utbildning är en av de mest effektiva metoderna för att skapa tillväxt i ett land. Det andra är att personlig framgång ofta, en inte alltid, står i relation till hur hög utbildning en individ har. Det omvända gäller också. Ju lägre utbildning, desto större är risken för att bli och förbli arbetslös. Det tredje förhållandet är att kunskapskraven i arbetslivet kommer att fortsätta öka.

Det är i dag en realitet att vi tagit steget ur industrisamhället och in i tjänstesamhället. Nästan fyra av fem yrkesverksamma svenskar arbetar på arbetsplatser som uteslutande producerar någon form av tjänster. En allmän bedömning är att tillväxten av jobb sannolikt kommer att ske i tjänstesektorn eller genom en förening av industriproduktion och tjänsteverksamhet. För allt fler jobb efterfrågas högskoleutbildning. Likväl råder, och kommer att råda, arbetskraftsbrist inom områden där yrkesförberedelse från gymnasieskolan är en tillräcklig, och nödvändig, förberedelse. När det gäller de egensysselsatta, exempelvis inom olika hantverksyrken, finns många områden där efterfrågan är långt större än tillgången på utbildade personer. Detta gäller även den kommunala sektorn där bristen på utbildad personal för närvarande ökar. Enligt AMS tenderar bristen på arbetskraft med hälso- och sjukvårdsutbildning att fortsätta öka för att på lång sikt bli mycket omfattande. Generellt har det skett stora förändringar i hur man organiserar arbetet på företagen. Genomgående ställs nya och högre krav på medarbetarnas förmåga till helhetssyn och initiativförmåga. Om man ser till ett yrke över tid är det uppenbart att det också skett stora förändringar i innehåll, kunskapskrav och uppgiftsprofil. I många yrken . med undantag för dem med krav på licens eller behörighet . kan de yrkesspecifika kunskaperna läras på plats, men en bra och grundläggande utbildning är nödvändig för att ta till sig dem effektivt och för att den enskilde skall kunna utveckla sitt jobb. Otvetydigt är att behovet av generella kunskaper ökar, dock inte i samma takt och med samma kompetensprofil inom alla yrken eller branscher.

De generella kompetenser som efterfrågas gäller i första hand baskunskaper i att läsa, skriva och räkna, men också generella kunskaper som är gemensamma för alla utbildningar. Som exempel kan nämnas entreprenörskap, miljökunskap, språk, kommunikativ förmåga, förmåga att lära om och lära nytt samt problemlösningsförmåga. I den internationella diskussionen görs olika försök att identifiera och mäta de nyckelkvalifikationer som det moderna arbetslivet och samhället behöver.

Givet att gymnasieutbildningen skall ge en god grund för etableringen på arbetsmarknaden är det viktigt att ungdomarna får med sig breda, generaliserbara kunskaper som också är påbyggbara. Detta behöver inte stå i något motsatsförhållande till ungdomars behov av att få specialisera sig inom ett område som de är intresserade av. Många av de kompetenser som efterfrågas är sådana som uppnås i förhållande till ett visst innehåll. Man lär sig samarbeta och lösa problem medan man arbetar med innehållet i exempelvis en kurs i ett yrkesämne. Den framtida gymnasiala yrkesutbildningen bör dock, enligt kommitténs uppfattning, snarare förbereda eleverna för ett yrkesområde än för ett speciellt yrke.

Gymnasieskolans uppdrag

Gymnasieskolan har länge varit den skärningspunkt där grundutbildning, vidareutbildning och arbetsmarknad möts. Kommittén diskuterar i kapitel 5, Gymnasieskolans uppdrag, om uppdraget behöver formuleras om utifrån hur samhälls- och arbetsliv har förändrats.

Gymnasieskolans övergripande kunskapsuppdrag är att aktivt skapa förutsättningar för att eleverna skall tillägna sig och utveckla kunskaper. Genom olika samhällsförändringar och teknikutveckling har förutsättningarna för att inhämta fakta, att utveckla förståelse, färdigheter och förtroget, förändrats. Därigenom har också arbetet för både lärare och elever påverkats, något som lett till att skolans kunskapsuppdrag kan behöva revideras. Gymnasieskolans traditioner har sina rötter i ett helt annorlunda samhällsuppdrag än dagens och morgondagens. I industrisamhällets skola kunde man genom en grundutbildning i ungdomsåren lära sig vad man behövde använda i resten av sitt yrkesaktiva liv. Detta är inte möjligt i vår tid. Som arbetslivet utvecklats efterfrågas i allt högre utsträckning problemlösningssförmåga, kreativitet, flexibilitet, självständighet och ansvarsförmåga. Detta ställer i sin tur krav på gymnasieskolan som en lärande kultur, som främjar reflektion och aktivt förhållningssätt hos eleverna. Arbetslivets krav på hela självständiga människor avviker inte från vad vi behöver för att leva ett fullvärdigt liv utanför arbetet och för en vidareutveckling av våra demokratiska institutioner. Den största utmaningen framöver ligger sannolikt i en tankevända kring skolans roll i samhället. Skoltiden är en stor och viktig del av elevernas liv och de har berättigade krav på livskvalitet och personlig utveckling i skolan. Idén om livslångt lärande kan endast uppnås om skolan kan göras till en plats dit eleverna är ivriga att gå.

En relevant fråga är om de förändringar som skett i arbets- och samhällsliv ställer nya eller oförenliga krav på skolan. Man kan t.ex. fråga sig om regeringens målsättning om fler högskoleutbildade står i något motsatsförhållande till de krav som arbetslivet ställer när det gäller graden av specialisering. Kommittén menar att svaret på denna fråga måste vara nekande, främst utifrån att kunskapskraven i arbetslivet successivt stegrats och ändrats. Kunskapsuppdraget har således ändrats utifrån hur kvalifikationskraven förskjutits till förmån för breda och mer generella kompetenser. Ett önskemål om bredare utbildningar måste rimligen leda till att eleverna i allmänhet inte når lika långt i specialisering som tidigare. Det tar emellertid inte precis lika lång tid att lära sig alla yrken och vi får således acceptera att eleverna kommer att nå olika långt i sin specialisering framöver.

Utvecklingen mot ett allt mindre förutsägbart samhälle leder till att gymnasieskolan får en allt viktigare roll som något sammanhållande, en social arena och en gemensam referensram. Vi ser i dag en gymnasieskola där kön, social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå alltjämt är styrande när det gäller hur ungdomar väljer. Ungdomar med föräldrar med låg utbildningsnivå är tillsammans med ungdomar med invandrarbakgrund överrepresenterade på gymnasieskolans individuella program. Kommittén menar att det finns ett stort behov av att hålla diskussionen om gymnasieskolans kompensatoriska uppdrag levande i kommuner och på skolor. Arbetet med detta måste ges såväl tid som resurser och målet måste vara att utplåna den koppling som i dag finns mellan studieframgång och socialgrupp.

Kommittén anser att gymnasieskolan bör framhållas som något viktigt i sig, något som ger eleverna gymnasial kompetens. Som skollagen är formulerad i dag beskrivs snarare målgruppen för verksamheten än själva uppdraget. Gymnasieskolans syfte, dvs. att ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper, bidra till deras personliga utveckling, ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet, fortsatta studier samt för yrkesverksamhet bör tydligt framgå i den nya skollagen.

Erfarenheter av dagens gymnasieskola

Erfarenheter från de tio år det nuvarande programgymnasiet existerat redovisas i form av statistik och utvärderingar i kapitel 6. Den största strukturella reformen var införandet av en kursutformad gymnasieskola, som innebar att ett stort antal större eller mindre kurser kunde kombineras till 17 program. Fördelarna med kursutformningen är att eleverna får möjlighet att välja kurser, vilket kan ge dem en önskad profil på utbildningen och göra dem mer

motiverade för sina studier. Skolverket har emellertid i sin sammanfattande analys av reformen konstaterat: Koncentrationen på kursen gjorde att reformen kom att definieras utifrån verksamhetens minsta del. Helheten och syftet med reformen gick därmed förlorad.. Kommittén slutsats är att en större helhet i utbildningen måste åstadkommas genom den nya strukturen. I dag finns det en tydlig uppdelning i mer studieförberedande och mer yrkesförberedande program. Gymnasiekommittén finner att det är olyckligt att en sådan uppdelning av elever sker så tidigt i utbildningen och vill skapa en struktur som inte sorterar eleverna redan från början. Varje år startar 20000-25000 elever om i första året i gymnasieskolan, oftast på ett nytt program. Den nya strukturen bör förebygga en del av dessa felval. Också den tydliga uppdelningen på flick- och pojkprogram bör undvikas. Det finns en social snedrekrytering till gymnasieskolans mer studieförberedande program, som också resulterar i en snedrekrytering till högskolan. En rad undersökningar har visat att individens studieförutsättningar i stor utsträckning kan påverkas genom utbildningsinsatser. Det får därför betraktas som ett misslyckande att det trots reformarbetet på 1990-talet finns stora skillnader mellan olika socialgrupper, i t.ex. matematikprestationer, vilka är avgörande för många högre studier. Gymnasiekommittén ser allvarligt på att så många elever avslutar sin skolgång utan att ha fått ett slutbetyg, inte minst med tanke på att detta minskar möjligheterna att senare fortsätta till högre utbildning. Ungefär var fjärde elev står utan fullständiga betyg ännu fyra år efter skolan. Det verkar också som det numera ingår i många elevers planer att fortsätta sina studier på komvux. Gymnasieutbildningen tenderar härigenom att bli fyra- eller femårig. Kommitténs uppfattning är att en större andel av eleverna än i dag bör klara av sina studier inom ramen för den treåriga gymnasieskolan.

Det individuella programmet omfattar i dag ungefär 9 procent av en årskull och ungefär 14 procent av dem som går första året i gymnasieskolan. I högre årskurser är det däremot ett av de mindre programmen med mindre än 2 procent av eleverna. IV ökade markant när nya behörighetskrav, godkända betyg i svenska, engelska och matematik, infördes 1998.

Tre år efter gymnasieskolan bedömer 40 procent av dem som gått ett program med krav på APU att de har ett målyrke, dvs. ett yrke som ligger i linje med det de utbildats för. Ytterligare 32 procent hade ett annat yrke. Omkring 10 procent bedriver studier. För elever som gått program utan krav på APU är siffrorna nästan de omvända, 63 procent har börjat högskolestudier inom fyra år.

Trots de problem som finns i gymnasieskolan i form av stress och avbrott är ändå ungdomarnas bedömning av sin gymnasietid övervägande positiv. Oavsett vilket program de gått är de tillfreds eller mycket tillfreds med att de fått lära sig arbeta självständigt i gymnasieskolan.

Kunskap, kompetens, kärnämnen

Det är enligt Gymnasiekommitténs mening avgörande att alla elever i gymnasieskolan skaffar sig en minsta gemensam kunskapsbas utöver den de fått i grundskolan. Därigenom läggs grunden för en ökad förståelse och samverkan mellan eleverna som de kan bära med sig in i vuxenlivet. Kärnkunskaperna kan hjälpa eleverna att genomskåda den värld de är en del av och ge dem redskap att orientera sig i den. Skall gymnasieskolan förbereda eleverna för att kunna hantera situationer i framtiden, som inte kan förutses, måste skolan bidra till att utveckla elevernas förmåga att lära från nya situationer, att kunna urskilja vad som är kritiskt och väsentligt samt handla efter det.

Gymnasieskolans uppdrag tycks alltmer handla om att skapa förutsättningar för att olika förmågor utvecklas hos ungdomarna. Det kan gälla allmänna förmågor som samarbetsförmåga, ansvarstagande, initiativförmåga, flexibilitet, reflekterande attityd, förmåga att kunna arbeta under osäkerhet, förmåga att söka, bearbeta och kritiskt granska information, kommunikativ förmåga, problemlösningsförmåga, kreativitet samt förmåga att lära. Dessa förmågor eller kompetenser kan inte utvecklas fritt från ett kunskapsinnehåll. Kompetenserna hänger samman med en situation och utvecklas i förhållande till ett ämnesinnehåll.

Kommittén diskuterar olika sätt att se på vad ett kärnämne är, men anser att det även i fortsättningen skall finnas kärnämnen som är definierade som kurser med urskiljbara mål och med en viss omfattning. Att kärnämneskurserna har ett omfång uttryckt i gymnasiepoäng får

emellertid inte i framtiden lika litet som i dag betyda att alla elever skall ha samma kvantum undervisning. För de elever för vilka kärnämneskursen är första steget i ett karaktärsämne bör ämnet planeras med hänsyn till hela förloppet. Andra elever kan behöva både en annan uppläggning och mera tid.

Kärnämnenas totala omfång är i sig ett problem. Å ena sidan finns det höga ambitioner att ge alla en god grund för sitt kommande liv i alla dess aspekter, å andra sidan måste det finnas ett tillräckligt stort utrymme kvar för det individuella valet och för de kunskaper i karaktärsämnen som eleverna behöver. Kommittén diskuterar också om man skall markera att kärnämnen och karaktärsämnen skall integreras så långt möjligt genom att ändra benämningarna till *tillämpad* engelska, matematik osv. Kommittén stannar dock för att dagens benämningar skall användas även i fortsättningen. Kommittén diskuterar vidare eventuellt nya kärnämnen som exempelvis etik och moral. Sammanfattningsvis föreslår kommittén samma kärnämnen som i dag med samma omfång som i dag, men med tillägg av en kurs i historia på 50 gymnasiepoäng. Historia bör huvudsakligen ha två syften. Dels skall ämnet ge en bakgrund till förståelsen av vår egen tid. Dels skall ämnet ge vissa insikter i kritiskt tänkande och granskning av uppgiftskällor. Naturkunskap är även fortsättningsvis ett kärnämne på 50 poäng. För att naturkunskapen skall få en större tyngd föreslår kommittén att ett naturvetenskapligt perspektiv skrivs in i sektorsmålen för samtliga sektorer.

Utgångspunkter för en ny struktur

För att finna utgångspunkterna för en ny struktur för gymnasieskolan analyserar Gymnasiekommittén ungdomars situation i samhället i dag samt arbetslivets krav på kompetens. Gymnasieskolans uppdrag såsom det framstår i skollag och läroplan har också analyserats i ett föregående kapitel. Utvärderingar och statistik rörande den nuvarande gymnasieskolan redovisas i kapitlet Erfarenheter av dagens gymnasieskola. Slutsatserna från dessa fyra inledande kapitel bildar grunden för de fortsatta överväganden som görs här för att komma fram till en ny struktur. I utredningsdirektiven finns punkter som direkt pekar mot strukturella förändringar, t.ex. kravet på bredare ingångar i gymnasieskolan. Utgångspunkter för en ny struktur för gymnasieskolan sammanfattas av kommittén i följande punkter:

- ? Gymnasieskolan skall upplevas som något nytt.
- ? Gymnasieskolans struktur skall underlätta ett förverkligande av gymnasieskolans uppdrag.
- ? Den framtida gymnasieskolans struktur och mål skall bidra till en utveckling av arbetsformerna.
- ? Den framtida gymnasieskolan skall förutse och beakta förändringar i samhälle och arbetsliv som har konsekvenser för människors behov av kompetens.
- ? Alla studievägar i den framtida gymnasieskolan skall ha utrymme för en gemensam kärna av kunskaper och för karaktärsämnen.
- ? Gymnasieutbildningen skall ge grunden för bredare kompetensområden.
- ? I den framtida gymnasieskolan skall fokuseringen på delar tonas ner till förmån för helheten.
- ? Gymnasieutbildningen skall vara i princip minst 3-årig.
- ? Strukturen skall ge utrymme för lokala variationer.
- ? Strukturen skall vara flexibel och också innehålla möjligheter till individuella lösningar. Eleverna skall ha möjlighet att göra individuella val.
- ? Strukturen skall underlätta elevernas inflytande.
- ? Alla elever bör få möjlighet till lärande i arbetsliv och samhälle.
- ? Gymnasieskolans struktur skall bidra till en jämnare fördelning av pojkar och flickor samt av elever med olika social och etnisk bakgrund på de olika studievägarna.
- ? Den nya strukturen skall leda till breddad rekrytering till högskolan.

Den framtida gymnasieskolans struktur

Gymnasiekommittén föreslår en struktur för den framtida gymnasieskolan som utgår från dagens gymnasieskola och som samtidigt innebär en vidareutveckling av denna. Strukturen bygger på en princip om successiva val. Eleverna skall ha stora möjligheter att välja . och få sina val tillgodosedda samtidigt som utbildningen blir mera sammanhållen än den är i dag. Den struktur som föreslås för den framtida gymnasieskolan skall gälla såväl kommunala som enskilda skolor, dvs. de som nu kallas fristående skolor, vilka har offentligt stöd.

Gymnasiekommitténs motiv för förslaget om en struktur med successiva val är att eleverna i en sådan gymnasieskola kan få ett bättre underlag för sina studieval och kan skjuta upp vissa val tills de kunnat få mera kunskap om vilka alternativ det finns att välja mellan och vad dessa innebär.

Kommittén föreslår åtta ingångar till gymnasieskolan. Dessa är Servicesektorn, Individ- och samhällssektorn, Kultur- och kommunikationssektorn, Ekonomi- och samhällssektorn, Bygg- och fastighetssektorn, Natur- och samhällssektorn, Teknik- och produktionssektorn samt Teknik- och designsektorn. I kapitel 9 redovisar kommittén sina motiv för förslaget om sektorer. Servicesektorn riktar sig till ungdomar som är intresserade av ett utåtriktat arbete inom tjänstesektorn, dvs. den sektor som för närvarande ensam svarar för nästan tre fjärdedelar av sysselsättningstillväxten. Exempel på framtida yrkesområden är arbeten inom restaurang, hotell, turistnäring, teknisk support, kundtjänst, handel, person- och varutransporter. Hantverk där service är en viktig utgångspunkt hör också hit.

Individ- och samhällssektorn riktar sig till elever som vill arbeta med och för människor. Denna del av arbetsmarknaden kommer att ha stora och växande rekryteringsbehov under lång tid framöver. Exempel på framtida yrkesområden är dels arbeten inom polisväsendet, hälso- och sjukvården, dels arbeten inom förskola, skola och socialtjänst. Hantverk som innebär arbete med människor kan ligga här.

Kultur- och kommunikationssektorn riktar sig till elever som är intresserade av att utveckla sina kunskaper inom kultur, humaniora, språk och media, antingen tekniskt-praktiskt eller mera teoretiskt. Konsthantverk hör hit.

Ekonomi- och samhällssektorn riktar sig till ungdomar med ett brett samhällsvetenskapligt intresse och syftar bl.a. till att utveckla förmågan att förstå sambanden mellan ekonomi och samhällsvetenskap, att utveckla redskap att formulera, analysera och lösa problem. Utbildningen avser också att belysa internationella frågor.

Bygg- och fastighetssektorn riktar sig till elever som har ett intresse för praktisk byggverksamhet, arkitektur och samhällsplanering. Sektorn förbereder för arbeten inom planering/projektering, produktion och förvaltning av byggnader och infrastruktur i form av vägar m.m. samt olika bygghantverk.

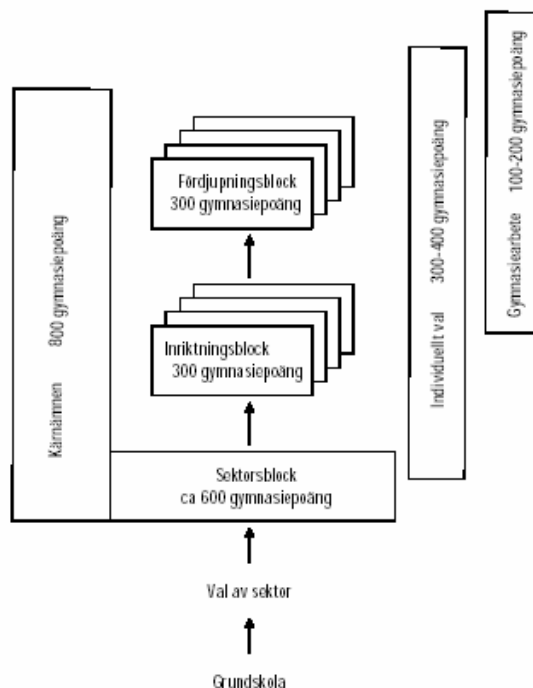
Natur- och samhällssektorn riktar sig till elever med intresse för naturvetenskaper, människan, samhället, ekologi och våra naturresurser. Exempel på framtida yrkesområden är hela det naturvetenskapliga och matematiska fältet, med yrken som exempelvis läkare, lärare, forskare, miljö- eller systemvetare, där gymnasiestudierna förbereder för studier i högskolan. Sektorn vetter också mot hela skogs- och naturbruksnäringen, där det ibland kan vara möjligt att få en anställning direkt efter studierna i gymnasieskolan, men där det också kan krävas eftergymnasiala studier för dem som vill bli t.ex. agronomer, lantmätare, hortonomer eller veterinärer. Teknik- och produktionssektorn riktar sig till elever som är intresserade av kunskaper inom industriell produktion, underhåll, service och installation. Också hantverk med teknisk anknytning omfattas. Ekonomiskt är den varuproducerande industrin en väsentlig del av det svenska samhället. Kännetecknande för verksamhetsområdet är ett ständigt utvecklat teknikinnehåll och en vidgad teknikspridning och specialisering. Utbildningen ger en grundläggande yrkesförberedande teknisk kompetens. Teknik- och designsektorn riktar sig till elever som är intresserade av en tvärvetenskaplig utbildning med tonvikt på nyskapande teknik. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för teknik och teknikutveckling, något som innefattar ett samhälleligt, humanistiskt perspektiv där även det estetiska tänkandet är en viktig del. Kommitténs förslag om individuell studiegång redovisas längre fram i kapitlet.

Strukturmodellen

Efter en bred ingång i var och en av sektorerna följer en successiv specialisering genom val av block. Var och en av sektorerna organiseras i minst fem delar, ett sektorsblock, ett inriktningsblock, ett fördjupningsblock, elevens individuella val samt Gymnasiearbete. Varje elevs studier innefattar också såsom nu kärnämnen, vilka i möjligaste mån skall integreras med studierna i de olika blocken men de ingår inte i blocken.

Här följer en figur som visar kommitténs förslag till struktur. I denna anges också hur många gymnasiepoäng vart och ett av inslagen i studiegången kommer att omfatta enligt kommitténs förslag.

Gymnasiekommitténs ambition är att den framtida gymnasieskolan skall ha en fast yttre struktur som ger stadga i studiegången och underlättar valprocessen men som inåt ger incitament till en utveckling av undervisningen samt valfrihet och nya kombinationsmöjligheter för eleverna. Kommittén föreslår därför att kurser inordnas i block.

Genom blocksystemet kommer eleverna att veta att de får en utbildning som ger förberedelse för vissa högskolestudier eller för arbete inom vissa delar av arbetsmarknaden. Också för avnämarna kommer det att vara tydligare vilken kompetens eleverna har med sig från gymnasieskolan. Blocken torde därmed likna det som i dag motsvaras av inriktningar och tidigare av grenar. Det som kommittén dessutom eftersträvar med block . och som inte automatiskt uppstår genom ett utbud av kurspaket är att det skapar större förutsättningar för samarbete mellan ämnesområden och lärare, och därmed att eleverna får ett bättre sammanhang i studierna. Blocken bör därför konstrueras så att de ger impulser till ämnesövergripande arbete. ~~Studierna~~ inom var och en av sektorerna inleds med ett sektorsblock. Kommitténs avsikt är att eleverna härigenom skall få kunskaper som hänför sig till en bredare sektor av arbetsmarknaden än vad dagens jämförelsevis specialiserade program ger. De inledande sektorsblocken bör bestå av integrerade karaktärsämneskurser som ger kompetenser gemensamma för de delar av arbetsmarknaden och för de högskolestudier som resterande del av studiegången i gymnasieskolan avser att förbereda eleven för. Det för respektive sektor gemensamma blocket skall *både* fungera som en introduktion till studierna inom hela sektorn *och* ge en grund för elevernas val av inriktningsblock.

Respektive sektorsblock kan därför också komma att innehålla riktade karaktärsämnen, dvs. sådana som siktar mot inriktningsblocken inom respektive sektor och som därför kan vara alternativa.

Sektorsblocket skall således innehålla det som utifrån dessa ambitioner bör vara gemensamt inom sektorn och som det är lämpligt att eleverna möter under inledningen av sina studier. Någon eller några kärnämneskurser bör också studeras samtidigt med sektorsblocket, eftersom de behövs som en grund för de fortsatta studierna inom sektorn.

Det är viktigt att eleverna får påbörja sina studier av karaktärsämnen under den första tiden i gymnasieskolan. Det finns två skäl för det. Det ena är att eleverna oftast valt en utbildning av intresse för vissa ämnesområden och det är avgörande för deras studieframgång att det är med dessa som studierna börjar. Det andra skälet är att sektorsblocket syftar till att ge breda grundkunskaper inom sektorn.

Sektorsblocket omfattar tillsammans med kärnämnen elevernas första studieår. Proportionerna mellan karaktärsämnen och kärnämnen kommer att variera från sektor till sektor. Under den andra terminen väljer eleverna sitt inriktningsblock. Genom att eleven bestämt sig för en inriktning kan senare delen av elevens studier i sektorsblocket anpassas till valet. Det betyder att det första studieåret inte är fullt ut gemensamt för alla eleverna inom sektorn. *Inriktningsblocket* bygger vidare på de kunskaper eleven tillägnat sig under sektorsblocket och utgör i normalfallet det andra steget under elevens studiegång. Det innehåller antingen ämnen riktade mot en något precisare del av arbetsmarknaden än vad sektorsblocket gör eller ämnen som kan leda vidare till eftergymnasiala studier.

Inriktningsblock skall innehålla en eller flera karaktärsämneskurser på sammanlagt 300 gymnasiepoäng. Block som innehåller yrkeskurser skall helt eller delvis kunna arbetsplatsförläggas. Samtidigt studerar eleverna kärnämneskurser. Inriktningsblocken kommer att kunna vara sammansatta på olika sätt.

Kommittén redovisar i kapitlet *Innehållet i de åtta sektorerna*, exempel på inriktningsblock som kan finnas i den framtida gymnasieskolan. För ett definitivt förslag om inriktningar fordras ett kursplanearbete, som bör ankomma på Skolverket. Kommittén förutsätter att regeringen skall fastställa vilka nationella inriktningar som skall finnas.

Utöver nationellt beslutade inriktningsblock kan det finnas lokalt beslutade inriktningsblock. Dessa skall bestå av nationellt fastställda kurser som kombineras på ett annat sätt än de nationellt beslutade inriktningsblocken. De bör kunna komma till på initiativ av enskilda elever, lärare, skolledare, företrädare för den lokala arbetsmarknaden eller det universitet eller den högskola med vilken kommunen samarbetar i ett regionalt utvecklingscentrum. Härigenom skapas betydande utvecklingsmöjligheter för skolorna. Det kommer att finnas inriktningsblock som kan vara en lämplig fortsättning på sektorsblocket inom flera sektorer. Till vilken sektor det knyts bör avgöras av respektive huvudman. Man kan uttrycka det så att inriktningsblocken inte ägs av en sektor på det sätt som inriktningarna hör till ett program i dagens gymnasieskola.

Som namnet antyder avser *fördjupningsblock* att ge eleverna fördjupade kunskaper inom de ämnes- eller yrkesområden som eleverna påbörjat genom sina studier i sektorsblocket och inriktningsblocket. Fördjupningsblocken bör omfatta 300 gymnasiepoäng. Samtidigt studerar eleverna kärnämnen. Det bör också kunna finnas lokalt beslutade fördjupningsblock. Liksom inriktningsblock skall också fördjupningsblock som innehåller yrkeskurser kunna förläggas till en arbetsplats. Det bör också vara möjligt att arbetsplatsförlägga hela fördjupningsblocket. Det för varje elev *individuella valet* består av en eller flera kurser på sammanlagt 300 eller 400 gymnasiepoäng. I detta fall är det eleven som avgör sammansättningen av kurser och omfattningen (se nedan om omfattningen av Gymnasiearbetet). Syftet med det individuella valet är att eleven skall kunna få vanliga eller ovanliga kombinationer i förhållande till de tidigare studierna eller en ytterligare fördjupad kompetens inom tidigare studerade ämnen/yrkesområde. Ett annat alternativ är att eleven använder det individuella valet för att studera ämnen som krävs för det som nu heter särskild behörighet för någon högskoleutbildning eller för att tillgodose ett annat individuellt intresse. Gymnasiekommittén föreslår att eleverna gör ett *Gymnasiearbete*, med det nuvarande projektarbetet som förebild, som bör omfatta minst 100 och högst 200

gymnasiepoäng (jämför det individuella valet som föreslås omfatta 300-400 gymnasiepoäng). Det är eleven som avgör om Gymnasiearbetet skall omfatta 100 eller 200 gymnasiepoäng.

Planeringen av Gymnasiearbetet bör påbörjas under det andra studieåret och genomföras i anslutning till det område eleven väljer som fördjupning. Gymnasiearbetet kommer att kunna vara av olika karaktär beroende på om en elev fördjupar sig inom ett yrkesfält eller om det t.ex. är ett utredningsarbete inom akademiska ämnesområden. Om en elev samarbetar med andra elever när han eller hon genomför sitt Gymnasiearbete måste det gå att urskilja vad den enskilde eleven gjort. Ett system med opposition mellan elever om deras Gymnasiearbete bör ingå. På samma sätt som projektarbetet i dag bör Gymnasiearbetet bedömas av fler än en lärare, t.ex. av en lärare och en medbedömare från högskolan respektive från relevant del av arbetsmarknaden.

Innehållet i de åtta sektorerna

Kommittén utgår från att innehållet i sektorerna kommer att fastläggas genom att sektorernas och inriktningsblockens namn anges i lag respektive förordning. Det närmare innehållet kommer sedan att preciseras genom Skolverkets kursplanarbete. Kommittén belyser sina intentioner med de åtta sektorerna genom att i kapitel 10, Innehållet i de åtta sektorerna, beskriva ett tänkt innehåll. Varje sektor bör ha sektorsmål eller en motsvarande text som anger de kompetenser som är särskilt viktiga för sektorn ifråga. En sektor hålls inte bara samman av sektorsmålen utan också av det gemensamma sektorsblocket under första året.

För de åtta sektorerna anges förutom ett huvudsakligt innehåll också tänkbara inriktningsblock och exempel på tänkbara fördjupningsblock. Totalt nämns 35 olika inriktningsblock av vilka en del kan förekomma på flera sektorer. Hantverk är ett inriktningsblock som kan finnas på de flesta sektorer. Lokalt kan man låna ett inriktningsblock från en annan sektor och införliva det. Ett sådant lån ökar bredden i sektorn och möjligheterna för eleverna att kombinera ett viktigt inslag för att ge gymnasieskolans elever resurser att orientera sig på en föränderlig och alltmer kunskapsintensiv arbetsmarknad. Vägledning, information och annat stöd behövs inför det successiva valet, om tiden i gymnasieskolan skall bli en bra förberedelse inför inträdet i arbetslivet. Studie- och yrkesvägledning är ett gemensamt ansvar för skolans olika befattningshavare för vilket rektorn har huvudansvaret. Olika personalkategorier måste samverka, varvid vägledaren bör ha en strategisk roll.

Kunskapens byggstenar

Utgångspunkten i kapitel 11 Kunskapens byggstenar är dagens 854 kurser som är organiserade i 132 olika ämnen. Gymnasiekommitténs ambition är att skapa en sådan struktur att helheten snarare än delarna framhävs. Kommittén menar att det behövs byggstenar motsvarande dagens kurser för att bygga upp strukturen. Däremot behöver dessa byggstenar inte se ut som dagens kurser och inte ha samma omfattning som de. Tvärt om bör de ha en större omfattning än vad dagens kurser vanligtvis har. Den minsta enheten bör i de flesta fall motsvara åtminstone en månads heltidsarbete, dvs. minst 100 gymnasiepoäng.

Sektorsblocken kommer vanligen att omfatta 600 poäng. Det lämnar ett utrymme om 200 poäng kärnämnen under första året. Kärnämnen bör integreras med sektorsblocket till ett gemensamt första år och utgöra en helhet för eleverna. Inom ramen för sektorsblocket kan också finnas alternativa kurser som knyter an till de kommande inriktningarna.

Inriktningsblockens uppgift är att ge kunskaper inom ett mera avgränsat kunskapsområde. Den tänkta omfattningen är 300 poäng. Inriktningsblocket kan bestå av en, två eller tre kurser. Kommittén föreställer sig att många av inriktningsblocken på yrkessidan kommer att bestå av en kurs på 300 poäng. På inriktningsblock som syftar till en särskild behörighet i högskolan kommer det att vara vanligare med tre 100-poängskurser.

Fördjupningsblockens syfte är att ge mer specialiserade kunskaper inom ett område. De kan vara knutna till ett bestämt inriktningsblock, en bestämd sektor eller mera allmänna, t.ex. studieförberedande. Omfattningen är densamma som för inriktningsblocken, dvs. 300 poäng, vilket innebär att de i teknisk mening är utbytbara.

Lokala kurser har visat sig ha en mycket varierande kvalitet. De skapar också problem för elever som i efterhand vill göra prövning på en sådan kurs, eftersom de inte alltid går att återskapa. Gymnasiekommittén föreslår därför att lokala kurser inte skall finnas i fortsättningen. Kommittén vill betona att det lokala initiativet inte försvinner med de lokala kurserna. Möjligheten till lokala profileringar inom ramen för de nationella kurserna är redan stor i dagens system och förväntas bli större i framtiden. När det finns ett genuint behov av en ny kurs i gymnasieskolan bör man lokalt ta initiativ till att denna fastställs som nationell kurs av Skolverket med den kvalitetsgaranti detta innebär.

Betyg och examen

Gymnasiekommittén har haft i uppdrag att utreda och föreslå *om och hur* ett ämnesbetygssystem kan införas i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Kommittén skall utforma ett förslag som, med bibehållande av nuvarande antal betygssteg, minskar betygsstressen i den gymnasiala utbildningen och skapar förutsättningar för en bättre helhetssyn på elevernas kunskapsutveckling. Gymnasiekommittén tolkar sitt uppdrag så att ett förslag om den framtida gymnasieskolans struktur och därmed sammanhängande frågor också innefattar ett för den kommande gymnasieskolan passande betygssystem.

Gymnasiekommittén sammanfattar sin syn på förändring av betygssystem på följande sätt.

För det första skall en ändring av gällande betygssystem vara *nödvändig som en konsekvens av andra förändringar och därmed lätt att motivera för såväl lärare som elever och deras föräldrar*.

För det andra skall betygssystemet *anpassas till gymnasieskolans struktur*. I detta fall innebär det att kommitténs förslag till betygssystem skall utgå från den struktur för den framtida gymnasieskolan som kommittén föreslår, dvs. att utbildningen organiseras i block som består av en eller flera kurser.

För det tredje är det en fördel om betygssystemet också är tillämpligt för *gymnasial vuxenutbildning*, eftersom det underlättar för elever som vill bygga på sina gymnasiestudier i komvux. För gymnasial vuxenutbildning är ett bibehållande av kursbetygen angeläget. Principen för vuxna studerande är att de måste kunna studera endast den *del* av ett ämne, dvs. den kurs, som de behöver och vid den tidpunkt som är lämplig för dem. För det fjärde skall en förändring av betygssystemet ske med så lång *framförhållning* att det finns nödvändiga förutsättningar för genomförandet. Det innebär att Skolverket skall hinna göra betygskriterier och eventuellt allmänna råd. Det skall finnas tid för skolor, skolledare och lärare att bli förtrodda med systemet. Det skall finnas tid för högskolesystemet att anpassa reglerna såvida betygen skall användas för behörighetsbedömningar och urval och för att göra dessa regler kända för dem som kommer att bli föremål för dem.

Gymnasiekommitténs förslag är, att eftersom gymnasieskolan även framgent består av kurser, att kursen utgör grunden för betygsättning. Samtidigt blir kurserna mera omfattande än i dagens gymnasieskola. endast undantagsvis mindre än 100 gymnasiepoäng och ofta lika stora som ett block, dvs. på 300 gymnasiepoäng. Detta innebär att betyg på kurs i flertalet fall också innebär betyg på ämne.

Gymnasiekommittén menar att de sammanlagda förslagen till struktur och betyg kommer till rätta med merparten av de nackdelar som dagens system med kursbetyg innebär. Det blir inte längre en fragmentisering och trivialisering av undervisningen. Lärare får bättre underlag för att sätta betyg genom att de träffar eleverna under längre tid. provhysterin kan undvikas och stressen minska. Lärarna får större förutsättningar att samarbeta. Antalet kursbetyg i elevernas slutbetyg kommer att minska betydligt. Några av nackdelarna med dagens system kommer emellertid att kvarstå, om än i minskad grad. Ett slutbetyg kommer att kunna innehålla flera betyg i samma ämne, t.ex. i matematik, men troligen inte så många i samma ämne som i dag. Risker finns att betygsstress och intresse för konkurrenskomplettering blir kvar för elever som siktar på högskoleutbildningar med stor konkurrens om platserna.

Benämningen på betygsstegen är i dag Icke Godkänd, Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Det finns elever som uppfattar betygen som en bedömning av deras person, vilket är särskilt bekymmersamt då de får betyget Icke godkänd. Gymnasiekommittén föreslår att

benämningen på betygen ändras till att sluta på *t*, dvs. Icke godkänt, Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt.

Enlig de nu gällande bestämmelserna får elever *slutbetyg* när de gått igenom ett nationellt eller specialutformat program och fått betyg i alla kurser som ingår i elevens studieväg. Det spelar däremot inte någon roll vilka betygen är. Betygen kan t.ex. vara IG (Icke godkänd). Studieresultaten bland elever som fått slutbetyg kan vara högst skiftande. En elev som gått individuellt program (IV) får slutbetyg efter att ha fullföljt den plan som lagts upp för eleven.

Om man saknar betyg i någon kurs som ingår i studieprogrammet får man i stället ett *samlat betygsdokument*. Om man saknar betyg i någon kurs kan man alltså ha gått alla tre åren men ändå inte ha slutfört gymnasieskolan. Samlat betygsdokument får man också om man flyttar eller avbryter sina studier.

Gymnasiekommittén föreslår att alla elever . oavsett hur många poäng de uppnått . skall få *avgångsbetyg* när de avslutat sina gymnasiestudier. Ambitionen är att så många elever som möjligt uppnår godkända betyg i samtliga kurser och får ett avgångsbetyg som innehåller 2 500 gymnasiepoäng. Kommittén vill samtidigt understryka att det är bättre att elever med skolproblem går kvar i gymnasieskolan och får stöd för att nå så långt som möjligt i stället för att de ger upp och avbryter gymnasiestudierna i förtid. Eftersom elever kommer att få avgångsbetyg med olika antal gymnasiepoäng bör det av avgångsbetyget också framgå det totala antalet poäng som utbildningen i gymnasieskolan normalt omfattar, dvs. 2 500 gymnasiepoäng. Samlat betygsdokument bör elever få som avbrutit sin gymnasieutbildning vid en skola antingen för att flytta till en annan skola eller av andra skäl.

Gymnasiekommittén förordar att elever skall kunna få ett bevis på *gymnasieexamen*. För den enskilde eleven bör detta kunna bli ett erkännande från samhället att ansträngningarna under gymnasieåren varit framgångsrika. För blivande arbetsgivare kan examensbeviset underlätta en bedömning av den arbetssökandes kompetens och för högskolor . både i Sverige och utomlands . ett bevis på att vederbörande uppfyller de grundläggande förutsättningarna för att kunna bli antagen.

Gymnasiekommittén har övervägt vilka krav som bör ställas på en elev för att han eller hon skall få gymnasieexamen och menar att det är rimligt att eleven fått godkänt resultat på åtminstone 90 procent av de 2 500 gymnasiepoäng som utbildningen i gymnasieskolan normalt omfattar. Eleven bör således för att få gymnasieexamen ha fått minst godkänt i lägst 2 250 gymnasiepoäng, däribland godkänt betyg på Gymnasiearbetet.

Individuell studiegång i gymnasieskolan

I kapitlet Individuell studiegång i gymnasieskolan tar kommittén upp frågor i anslutning till det nuvarande individuella programmet (IV). I dag omfattar det individuella programmet för merparten av eleverna ett helt år trots att de saknar godkänt betyg från grundskolan i endast ett eller ett par ämnen. Alltför många elever lämnar dessutom gymnasieskolan för gott efter ett år på IV som endast delvis kommit att fungera som tänkt. Elevernas rättsliga ställning har, enligt kommitténs uppfattning, varit för svag, bl.a. avseende deras möjligheter att påverka omfattningen av studierna. Till skillnad från vad som gäller för övriga program saknas regler om garanterad undervisningstid.

Kommitténs huvudsakliga inställning är att elever, som saknar behörighet i ett eller ett par av de behörighetsgivande ämnena skall få en individuell studiegång som gör det möjligt att läsa in det eller de saknade ämnena från grundskolan och samtidigt successivt påbörja de ordinarie gymnasiestudierna på sektorn. Kommittén vill skapa en gymnasiestruktur som uppmuntrar alla elever att lära sig så mycket som möjligt. Kommittén föreslår därför ett system där eleverna så långt möjligt kan påbörja de reguljära studierna inom sektorn samtidigt som de reparerar bristerna från grundskolan. I vilken takt och omfattning som eleverna kan följa med i sektorns reguljära studiegång kommer att skifta från elev till elev. Detta kommer att ställa höga krav på skolledningens förmåga att organisera utbildningen, men innebär samtidigt att eleverna inte utestängs från möjligheten att ta del av gymnasiekurser. Alla elever, såväl behöriga som obehöriga, skall enligt kommitténs förslag, omfattas av rätt till heltidsstudier i gymnasieskolan. För obehöriga elever gäller att de skall ha en rätt att bli preliminärt antagna på

vald sektor. När de läst in det eller de behörighetsgivande grundskoleämnena där de saknar godkända betyg övergår den preliminära antagningen till att bli definitiv. Arbetslagen i gymnasieskolan måste förstärkas med den breda kompetens som i dag finns på de individuella programmen. Det flexibla arbetssättet och de otraditionella pedagogiska metoder som utvecklats där måste fortsätta att utvecklas inom ramen för de åtta sektorerna och spridas som goda exempel.

Kommittén är medveten om att det finns behov av särskilningslösningar för ett fåtal elever, t.ex. elever som nyligen kommit till Sverige och behöver undervisning i svenska. För dessa elever måste det, liksom i dag, finnas möjlighet till sådan undervisning inom ramen för gymnasieskolan. Dessutom finns också andra grupper av elever, för vilka det kan finnas behov av mer permanenta särskilningslösningar. För dessa elever gäller att skolan ensam eller tillsammans med andra samhällsorgan, exempelvis socialtjänst, hälso- och sjukvården eller arbetsmarknadsmyndigheter, finner lämpliga lösningar. Viktigt är att även dessa elever omfattas av gymnasieskolans uppdrag och erbjuds en verksamhet med hög kvalitet.

För ungdomar i gymnasieåldern som av olika skäl lämnat eller aldrig påbörjat studier i gymnasieskolan bör kommunens uppföljningsansvar förtydligas så att det i skollagen klart framgår skyldighet för kommunen att informera sig om var ungdomar som aldrig påbörjat eller avbrutit gymnasiestudierna befinner sig och vad de är sysselsatta med. Dessa ungdomar skall kontinuerligt erbjudas utbildning i gymnasieskolan.

Att lära i arbetslivet

Gymnasiekommittén skall enligt sina direktiv bl.a. föreslå hur samverkan mellan skola och arbetsliv kan utvecklas samt hur ett ökat inslag av lärande i arbetslivet i gymnasieskolan bör utformas. En ökad integration mellan arbete och lärande kan utöver att förmedla kunskaper och färdigheter inom yrkesområdet, även bidra till en fortsatt socialiseringsprocess och skapa motivation för och realism i den aktuella utbildningen hos eleverna. APU innebär att delar av den yrkesförberedande utbildningen sker på en arbetsplats. Av dagens program har 13 krav på APU. Skolhuvudmannen ansvarar för anskaffandet av APU-platser samt för att platserna uppfyller kvalitetskraven. Även på de fyra övriga programmen får utbildningen arbetsplatsförläggas efter lokalt beslut.

LIA (Lärande i arbetslivet) är ett nytt koncept för att lära i arbetslivet som i dag genomförs som försöksverksamhet. I huvudsak innebär försöksverksamheten att eleverna får utbildning i yrkesämnena motsvarande 700 poäng under minst 30 veckor förlagda till en arbetsplats.

Alla elever i gymnasieskolan bör enligt Gymnasiekommitténs mening få möjlighet att lära i arbetslivet genom APU eller annan verksamhet som planeras i samråd med det lokala arbetslivet. Kontakter med arbetslivet bör förekomma redan under det inledande sektorsblocket, dvs. innan eleverna valt mer yrkesförberedande respektive studieförberedande inriktningsblock. Elever som väljer mer yrkesförberedande inriktnings- och fördjupningsblock bör sammantaget få minst 15 veckor APU. För övriga elever anges inte någon bestämd omfattning. Utlandsförlagda praktik- och utbildningsinslag bör stimuleras och hinder att delta bör undanröjas. Kvaliteten i yrkesutbildningen bör stärkas genom att dagens APU och LIA fortsätter att utvecklas parallellt under de närmaste åren. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot handledarfrågan inom alla former av lärande i arbetslivet. Både rekrytering och utbildning samt villkor för handledare bör övervägas. Lärarnas möjligheter att besöka eleverna på arbetsplatserna är en viktig kvalitetsfaktor. Skolhuvudmännen bör stödja denna strävan. Om erfarenheterna av försöksverksamheten med LIA blir goda bör LIA integreras i den struktur som kommittén föreslår. Möjligheten att integrera APU och LIA i en enhetlig, men flexibel form för lärande i arbetslivet bör övervägas i framtiden.

Den möjlighet som i dag finns inom ramen för det individuella programmet att genom lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kurser i gymnasieskolan bör finnas kvar även i framtiden. Lokalt samråd med arbetsmarknadens parter i fråga om utbildning inom studievägar med yrkesämnena bör göras obligatoriskt men formerna för detta bör inte bindas nationellt.

Elevernas val och kommunernas utbud av gymnasieutbildning

Gymnasiekommittén har enligt sina direktiv i uppdrag att överväga formerna för hur alla studievägar kan göras tillgängliga för elever i hela landet och de ekonomiska konsekvenserna av detta. Kommittén har även i uppdrag att skapa incitament för ökad kommunal samverkan inom gymnasieskolan.

Det utbud kommunen erbjuder sina ungdomar skall i dag bestå av ett allsidigt urval av nationella program. Kommunen skall anpassa antalet platser på de olika programmen och deras inriktningar med hänsyn till elevernas önskemål. Kommunernas erbjudande om nationella program kan antingen ske genom att kommunen anordnar utbildningen själv eller genom att kommunen sluter samverkansavtal med en annan kommun som anordnar utbildningen. En elev har i dag rätt att söka alla nationella program, men är ej garanterad plats. Knappt 85 procent av eleverna får i dag sitt förstahandsval av program tillgodosett.

Utgångspunkten för Gymnasiekommitténs överväganden har varit att skapa en större valfrihet för eleverna att få gå önskad utbildning utan att detta inkräktar på andra elevers rätt att få utbildning. Elevernas önskemål om utbildning skall i största möjliga utsträckning styra gymnasieskolans organisation. Elevernas val från grundskolan avser val av sektor. Enligt kommitténs förslag är hemkommunen skyldig att se till att eleven får plats på vald sektor. Eftersom det inte är troligt att alla kommuner kommer att kunna anordna alla sektorer själva måste det ske i samverkan med andra kommuner. Förutom kommunal samverkan förutsätter detta också en tydlig informationsplikt gentemot eleven. Kommuner kan också sluta avtal med enskilda skolors huvudmän.

En elev skall enligt Gymnasiekommitténs uppfattning alltid kunna söka utbildning också utanför hemkommun eller samverkansområde, även om utbildningen finns hemma. En sådan sökande tas emot endast i mån av plats.

Eleverna väljer inriktningsblock under den andra terminen av det första gymnasieåret. Varje elev har rätt att inför år två söka samtliga nationella inriktningsblock som kan vara en lämplig fortsättning på den sektor de börjat. Huvudmannen skall anpassa sitt utbud med hänsyn till elevernas önskemål och garantera att de elever som inte får plats på det sökta inriktningsblocket får plats på annat inriktningsblock inom kommunens gymnasieskola. Elev som påbörjat sina studier på en sektor har rätt att liksom i dag fullfölja utbildningen där hon eller han blivit antagen. Om det önskade inriktningsblocket inte finns i hemkommunen eller samverkansområdet får eleven söka utbildningen i en kommun där inriktningsblocket anordnas och skall då i fråga om rätt till utbildningen jämföras med eleverna i den kommunen eller dess samverkansområde. Med dessa jämföras även elever från en annan kommun som redan påbörjat sin utbildning inom anordnarkommunen eller dess samverkansområde.

Ytterligare specialisering skall enligt Gymnasiekommitténs förslag ske genom val av fördjupningsblock. Elever bör ha möjlighet att välja bland de fördjupningsblock som kan vara en lämplig fortsättning på valt inriktningsblock. Kommunerna bör anpassa utbudet med hänsyn till elevernas önskemål, men har ingen skyldighet att garantera plats på valt block.

Om en elev efter genomgången sektors- eller inriktningsblock fortsätter sin utbildning hos annan huvudman övergår ansvaret för eleven till den nye huvudmannen.

Ett drygt 100-tal specialutformade program och lokala inriktningar på nationella program har genom beslut av regeringen fått ställning som riksrekryterande utbildningar. Gymnasiekommittén föreslår att vissa utbildningar eller delar av utbildningar i den föreslagna strukturen skall kunna göras riksrekryterande i särskild ordning efter beslut av regeringen eller Skolverket. Beslutet bör gälla för fem år i taget och avse väsentligt färre utbildningar än i dag. I samband med att en ny gymnasiestruktur införs bör alla gamla beslut om riksrekrytering upphöra att gälla. Den riksrekrytering som för närvarande finns beträffande utbildning som är speciellt anpassad för ungdomar med svåra rörelsehinder (Rh-anpassad utbildning) bör gälla även fortsättningsvis. Motsvarande gäller för utbildning för ~~Gymnasieelever~~ ~~och för elever med funktionsnedsättning~~ heller ingen anledning att ändra de regler som ger Skolverket möjlighet att efter samråd med Riksidrottsförbundet besluta om riksrekryterande idrottsutbildningar. Samma förhållande bör enligt Gymnasiekommitténs mening gälla även för enskilda skolor, dvs. enskilda skolor bör även i framtiden omfattas av riksrekrytering.

Den ökade möjligheten att söka utbildning i annan kommun, även om utbildningen finns i elevens hemkommun, bör föranleda en begränsning i kostnaden för den kommun vars elev väljer, och kommer in på, en utbildning (sektor, inriktningsblock eller fördjupningsblock) utanför samverkansområdet. Begränsningen bör utformas så att den ersättning en sådan kommun skall betala till anordnande kommun högst uppgår till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Kommunerna bör samverka regionalt om gymnasieskolan för att garantera gymnasieskolans elever ett stort och allsidigt utbud med ansvar speciellt för lågfrekventa utbildningar. Det är också troligt att samverkan kan leda till högre kvalitet i utbildningen genom att olika kommuner kan specialisera sig på vissa komplexa eller dyrbara utbildningar och fördela utbildningarna mellan sig.

Från gymnasieskolan till eftergymnasiala studier

Regeringen har antagit det långsiktiga målet att 50 procent av en årskull skall ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Detta och behovet av en breddad rekrytering till högskolan har varit viktiga utgångspunkter för kommitténs förslag. Det visar sig att den sociala snedrekryteringen till högskolestudier börjar med valen av studieväg i gymnasieskolan.

I dag måste elever redan i grundskolan - vid valet av program i gymnasieskolan - avgöra om de skall förbereda sig för högre studier eller om de skall sikta på förvärvsarbete direkt efter gymnasieskolan. Gymnasiekommitténs förslag till struktur innebär att detta val skjuts upp ett år och att det därefter kan korrigeras om eleven får en förändrad syn på sin egen förmåga och sina intressen. I dag finns en kungsled till högskolan, nämligen det naturvetenskapliga programmet. Genom kommitténs förslag till struktur kommer det att finnas många kungsleder genom den framtida gymnasieskolan till högskolan.

Den framtida gymnasieskolan kommer i likhet med den nuvarande gymnasieskolan att innebära att alla elever kommer att ha möjlighet . oberoende av studieväg . att uppnå vad som i dag kallas grundläggande behörighet. De kunskaper som fordras för detta överensstämmer med dem som alla människor behöver för att kunna ta till vara sina medborgerliga rättigheter och påverka sitt eget liv.

Gymnasiekommitténs förslag till struktur för den framtida gymnasieskolan innebär att elever på alla sektorer skall kunna göra sådana val att de fyller kraven för det som nu kallas särskild behörighet inom respektive utbildningsinriktning. I vissa fall måste de dock förlänga sina gymnasiestudier. Förslagen innebär ökade möjligheter jämfört med vad dagens gymnasieskola ger. Gymnasiekommittén är angelägen att betona att kraven för *grundläggande behörighet* bör kvarstå oförändrade vad gäller nivå. Det är viktigt att alla gymnasieelever får klart för sig att man måste ha en bredd i sina kunskaper både för det fortsatta livet som människa och samhällsmedborgare och som högskolestuderande. Kommittén föreslår att den som avlagt gymnasieexamen skall anses ha grundläggande behörighet för högskolestudier. Gymnasiekommittén föreslår att *systemet med särskilda behörighetskrav för högskolestudier* för nybörjarstuderande ses över i en särskild utredning med utgångspunkt i den föreslagna strukturen för den framtida gymnasieskolan. Kommittén anser att man därvid bör sikta på ett system för särskild behörighet som inte är så fast knutet till enstaka i förväg definierade kurser som ~~Kolm~~. Kommittén anser att också bestämmelserna om meritvärdering *vid urnal* bör ses över. Dagens bestämmelser, som återfinns i en bilaga till Högskoleförordningen, leder till taktikval i gymnasieskolan och uppmuntrar till konkurrenskomplettering i komvux. Kommittén är angelägen att betona att de framtida reglerna bör ha en utformning som inte negativt påverkar arbetet i gymnasieskolan. Kommittén har ovan redovisat bedömningarna att arbetslivet i framtiden kommer att ställa krav på längre utbildning och därmed höjd kompetens. Denna kan inte tillgodoses genom en förlängning av gymnasieutbildningen och inte heller genom enbart - studier. Kommittén framhåller att ett reguljärt system av eftergymnasial yrkesutbildning med olika specialiseringsgrad och längd bör övervägas.

Vuxnas utbildning på gymnasial nivå

Programmen med program mål i den nuvarande gymnasieskolan har haft ringa betydelse för den gymnasiala vuxenutbildningen och den framtida gymnasieskolans struktur med sektorer och

block kommer heller inte att prägla framtidens vuxenutbildning. Sektorsmålen bör alltså endast gälla i tillämpliga delar för komvux. Vuxna studerande behöver kunna skapa sin egen väg genom utbildningen och kombinera kurser utifrån det egna behovet. Oftast kommer de vuxna studerande att vilja studera en kurs. I Gymnasiekommitténs förslag ingår att kurserna bör vara mera omfattande än i dag. Dagens bestämmelse i förordningen om kommunal vuxenutbildning om delkurser bör därför finnas kvar. Delkurser är viktiga i förhållande till individuella kunskapsmål. I den individanpassade vuxenutbildningen där validering av kunskaper och kompetenser kommer att få en allt viktigare roll krävs ett mycket flexibelt kurssystem.

I dag är det många unga som söker sig till komvux för att komplettera sina gymnasiebetyg, både för att studera kurser de saknar och för att få högre betyg i kurser som de redan har ett betyg i. Det finns i dag ingen likvärdighet då det gäller möjligheten för ungdomar att konkurrenskomplettera sina betyg efter gymnasieskolan. I vissa kommuner tas man in, i andra inte. Hur unga sökande prioriteras i olika kommuner påverkar utrymmet för vuxna. Det är alltså även för vuxenutbildningen av stor vikt att behörighet, urval och konkurrenskomplettering utreds. Även de som studerat i gymnasial vuxenutbildning bör, liksom de som gått i gymnasieskolan, kunna få gymnasieexamen.

Reglering av studietid m.m.

Gymnasieskolan är nu *både mål- och tidsstyrd*. I en mål- och resultatstyrd skola är den tidsstyrning, som den garanterade undervisningstiden utgör, artfrämmande och kommittén anser att den på sikt bör avskaffas. Resultatet av en granskning av hur kommunerna hanterar den minsta garanterade undervisningstiden tyder emellertid inte på att staten för närvarande kan avstå från en reglering av den minsta garanterade undervisningstiden. Gymnasiekommittén föreslår därför att en sådan skall finnas också i den framtida gymnasieskolan.

Kommittén menar att oberoende av om gymnasieskolan är endast mål- och resultatstyrd eller också tidsstyrd förutsätter det en medvetenhet hos kommuner och skolor om att tidsanvändningen är en påverkbar resurs som har betydelse för elevernas studieresultat.

Kommitténs förslag till struktur för den framtida gymnasieskolan innebär att merparten av det första årets studier är gemensam för eleverna i respektive sektor oberoende av om de vid valet av inriktningsblock respektive fördjupningsblock siktar på att bli anställningsbara inom ett yrkesområde direkt efter gymnasieskolan eller på att bedriva högskolestudier. Detta innebär i sin tur att det inte går att vidmakthålla den skillnad i garanterad undervisningstid som nu finns mellan program med yrkesämnen respektive övriga program.

Gymnasiekommittén föreslår att *den minsta garanterade undervisningstiden* i den framtida gymnasieskolan skall vara 2 300 timmar om 60 minuter för alla sektorer. Detta regleras i 6 § i kommitténs förslag till skollag och gäller såväl offentliga som enskilda gymnasieskolor.

Kommittén föreslår att *regleringen av läsåret* i skollagen och gymnasieförordningen förenklas.

I dag finns inte någon direkt uttalad bestämmelse om *elevers närvaroskyldighet* i gymnasieskolan. Gymnasiekommittén anser att eleverna i och med att de börjat gymnasieskolan har förbundit sig att delta i all verksamhet som gymnasieutbildningen innebär. Gymnasiekommittén diskuterar i kapitel 18 också elevernas arbetsbelastning.

Kommittén föreslår att *den individuella studieplanen* bör innehålla uppgift om elevens val av sektor och successivt kompletteras med uppgifter om inriktningsblock, fördjupningsblock, vilka individuella val eleven gjort samt ämnet för Gymnasiearbetet. Dessutom bör i planen framgå om eleven har behov av särskilt stöd för att kunna fullfölja sina studier och i förekommande fall åtgärdsprogram samt eventuella överenskommelser mellan skolan och eleven.

Genomförandet

De ändringar i gymnasieskolan som kommittén föreslår innebär en vidareutveckling av den nuvarande gymnasieskolan. De negativa erfarenheterna av hur den förra gymnasiereformen infördes kan tjäna som en utgångspunkt för övervägandena om hur förändringarna bör förberedas denna gång. Förändringarna med anledning av Gymnasiekommitténs förslag bör därför förberedas på både nationell och lokal nivå.

En centralt fastställd tidpunkt för genomförandet bör fastställas. Gymnasiekommittén beräknar att remissbehandlingen, beredningen inom regeringskansliet, proposition och riksdagsbehandling innebär att riksdagen kan fatta beslutet våren 2004. Ett genomförande av förändringarna kan därför ske tidigast läsåret 2006/07. De förberedelser som krävs är kursplanearbete, som beräknas ta minst 18 månader i anspråk och implementeringsinsatser riktade till beslutsfattare på lokal nivå, skolledare, lärare, studie- och yrkesvägledare och annan skolpersonal, liksom till arbetslivets företrädare på nationell och lokal nivå.

Förändringarna av gymnasieskolan kommer att genomföras under år då elevantalet i gymnasieskolan är osedvanligt stort. Detta kommer att ställa stora krav på kommunernas planering av såväl lokaler som på behovet av lärare och studie- och yrkesvägledare. Att elevantalet därefter kraftigt minskar i många kommuner torde göra planeringen ännu mera komplicerad. Det är en utmaning att då finna lösningar som ger goda och utvecklande arbetsförhållanden för såväl elever som skolpersonal.

Kompetensutvecklingen av lärarna inför förra gymnasiereformen var klart otillräcklig. Det som framför allt är betydelsefullt är att lärare med olika ämneskompetens kan utveckla sitt samarbete inom blocken, som är det mest betydelsefulla inslaget i förändringarna för att skapa sammanhang och förståelse i undervisningen.

Konsekvensredovisning

För Gymnasiekommittén gäller föreskrifterna i kommittéförordningen (1998:1474). Enligt denna skall varje kommitté pröva konsekvenserna av sina förslag i ett antal avseenden och redovisa dessa konsekvensbeskrivningar i sitt betänkande. I kapitel 20 lämnar kommittén redovisningar av bl.a. ekonomiska konsekvenser samt av de regionalpolitiska och jämställdhetspolitiska konsekvenserna av kommitténs förslag.